

ЯПШЪЭРЫЛЪХЭР ИКЪОУ АГЪЭЦЭКИЭНХЭУ КЪАРИУАГЪ

Тыгуасэ, тыгъэгъазэм и 16-м, АР-м иминистрэхэм я Кабинет зичэзыу игъэкӀотыгъэ зэхэсыгъоу илагъэр АР-м и Президенту ТхьакӀуцынэ Аслъан зерищэгъ. Ащ хэлъжъагъэх АР-м и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, АР-м и Президент ыкӀи иминистрэхэм я Кабинет я Администратие ипашэу Александр Пиценкэр, федеральнэ инспектор шъхьаӀу Лылужъу Адам, муниципальнэ гъэпсыкӀэ зилэ район ыкӀи кӀэлэ администрациехэм, федеральнэ ыкӀи республикэ къулыкӀу зэфэшъхьафхэм япашэхэр.

Пстэумэ апэу мэкъумэщ хъызмэтым, анахъу чӀыгулэжыным, иӀофыгъо-хэм атегушылагъэх. АР-м мэкъумэщ хъызмэтымкӀэ иминистрэу Юрий Петровым бжыхъасэхэм яӀоф зэрауыгъэм фэгъэхьыгъэу къызэгущыӀэм, пстэумкӀи гектар мин 95,7-рэ зэрапхъыгъэр къыӀуагъ. БлэкӀыгъэ илӀэсхэм ягъэпшагъэм, коцэу, пынджэу мыгъэ апхъыгъэр нахъыб, шъоушыгъу зыхашыкӀырэ чӀыплъым илӀэжынын рагъэжъжынын гухэлъ яӀ. Хэхъоныгъэу ашыгъэхэм, пшъэрылӀэу зыфагъэуцужыгъэхэм къызатегущыӀэм ыуж, гектар мин 26-м ехъу амыгъэфедэу районхэм зэрарылӀыр къыӀуагъ. ЗэкӀэмкӀи республикэм улӀэжынуу иӀэр чӀыгу гектар мин 239-м ехъу, ащ шышъу агъэфедэрэр гектар мин 212-р ары.

Докладым ыуж чӀыгу амыгъэфедэхэрэм, пынджым илӀэжынын зегъэушъомбгъугъэнымкӀэ иӀофыгъоу шыӀэхэм, мэкъумэщ хъызмэтшӀапӀэхэм чӀыфэу ателӀыр икӀоу къызэрамытыжырэми игъэкӀотыгъэу атегушылагъэх. Теуцожь районым ипашэ районым амы-

лэжырэ чӀыгу зэрымилъыжыыр, инвесторэу джырӀблагъэ кӀыхъагъэм ахэр ыгъэфедэнхэу зэригъэхъазырыхэрэр къыӀуагъ. Ащ егъэпшагъэмэ, ТэхъутэмыкӀое районым ипашэ иджэуап ыгъэрэзагъэхэп. ЧӀыгу хъаулыехэрэм гъэфедакӀэ къафигъотынэу республикэм ипашэ ащ фигъэпытагъ. Джащ фэдэу чӀыфэр къэзымытыжырэ хъызмэтшӀапӀэхэм шӀокӀ имыӀэу къалахыжынуу Премьер-министрэм ар зипшъэрылӀхэм закыфигъазэзэ къариӀуагъ.

Нэужым республикэм ит еджапӀэхэр 2009 — 2010-рэ илӀэс еджэгъум фэгъэхъазыргъэнхэм фэгъэхьыгъэу Ионыгъом и 30-м министрэхэм я Кабинет унашъоу ышӀыгъагъэр гъэцӀагъэ зэрэхъурэм тегущылагъэх. АР-м шӀэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрӀкӀэ иминистрэу БеданыкӀо Рэмэзан къызэриӀуагъэмкӀэ, еджапӀэхэр зауплӀэкӀухэм къыхагъэшыгъэгъэ шыкӀагъэхэм ядэгъэзыжынкӀэ планэу районхэмрэ къалэхэмрэ аштагъэхэм уагъэрэзэнэу шытӀэп. ШыкӀагъэхэм ядэгъэзыжынын пӀуагъэхъашт ахъщэр бюджетым

къышыдыхъымылтытагъэхэр, планыр зэхэзымыгъэуцогъахэр ахэтых. Зигугъу къышӀыгъэ муниципальнэ образованиехэм япашэхэм ащ дырагъэштагъэп. ШыкӀэгъэ шъхьаӀэхэу кӀэлэеджакӀохэм ящынэгъончъагъэ епхыгъэхэр зэрэдагъэзыжыгъэхэр, зэкӀэри икӀоу агъэцӀкӀэнэу мылӀку зэрямыӀэр къаӀуагъ. Арэу шытми, хэти ипшъэрылӀхэр икӀоу ыгъэцӀкӀэн зэрэфаем Президентым къыкӀигъэтхыгъ.

Джащ фэдэу игъэкӀотыгъэу зытегушылагъэхэм ащыщ псэупӀэ-коммунальнэ хъызмэтым зэхъокӀыныгъэхэр фэшӀыгъэнхэмкӀэ ИпыӀэгъу къезытырэ Фондым къытӀупшырэ ахъщэр гъэфедэгъэ зэрэхъурэр. АР-м псэолӀэшынымыкӀэ, транспортнымкӀэ, псэупӀэ-коммунальнэ ыкӀи гъогу хъызмэтхэмкӀэ иминистрэу Валерий Картамышевым къызэриӀуагъэмкӀэ, бэу зэтет унэхэм ягъэцӀкӀэжынын пӀухъашт мылӀкоу яплӀэнэрэ къэтыгъоу 2010-рэ илӀэсым къатӀупшыщтымкӀэ заявкэхэр мы мафэхэм агъэхъазырынхэ фаеу шыт, ау джыри къэзымытыгъэхэр муниципальнэ образованиехэм ахэтых. Ащ фэдэу екӀолӀаӀэр зэрафимыдэщтым республикэм ипашэ къыкӀигъэтхыгъ, игъом заявкэр амыгъэхъазырэу, ахъщэр къаытӀупшыцымэ, нэужым зыпарэми къызэраримытыштыр къыдалытэнышъ, охъгэ благъэм къагъэхъазырынхэу къафигъэпытагъ.

Ащ ыужым АР-м итурист комплекс зегъэушъомбгъугъэным фэгъэхьыгъэ республикэ программэр гъэцӀагъэ зэрэхъурэм, шӀокӀ зымыӀэ медицинэ страхованиемкӀэ Адыгэ республикэ фондым 2009-рэ илӀэсымкӀэ ибюджетрэ 2010 — 2011-рэ илӀэсхэмкӀэ планэу ыгъэуцухэрэмрэ афэгъэхьыгъэу законом зэхъокӀыныгъэу фэхъуштыхэм, нэмыкӀхэм атегушылагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр Ишынынэ Аслъан къытырихыгъ.

ТХЪАКӀУЩЫНЭ АСЛЪАН ФЭГУШӀУАГЪ

Адыгэ Республикэм и Президенту ТхьакӀуцынэ Аслъан президент хэ-дзынхэу Республикэу Абхъазым шыкӀуагъэхэм Сергей Багапш те-кӀоныгъэр къызэрашчыдихыгъэр рес-публикэ ныбжыкӀэм шыпсэурэ цыфхэм цыхъуу къыфашӀыгъэм ишы-хъат шыпкӀэу ылытагъ.

ТхьакӀуцынэ Аслъан ишӀуфэс телеграммэ мырзуштыгъэу къышӀо:

«Лытэныгъэ зыфэсшырэ Сергей Василий ыкӀор!

Абхъазым и Президенту уэрэхадзыгъэм фэшӀ сыпфэгущӀо!

Хэдзынхэм текӀоныгъэшхоу къащы-дӀпхыгъэр республикэ ныбжыкӀэм ис цыфхэм къэблӀэжыгъэу шыпкӀэу цыхъэу къызэрэпфашӀыгъэм ишыхъатэу шыт. ШыӀэныгъэу кӀуачӀэу уилӀэр, уилӀэпӀэсэныгъэ, иӀошӀэнымыкӀэ гуетыныгъэу пхэлӀыр, уичӀыгу гупсэу зышъхъаымысжыгъэу уэрэфӀлажы-рэр, уихэгъэгу къырыкӀощтымкӀэ пшъэдэкӀыжыыр уаплӀэу иплъхъаным уэрэфӀхъазырыр шъхафитыныгъэр шӀу зылыгъурэ Абхъазым тапӀкӀэ хэхъоныгъэу ышӀыштырэм изетегъэп-сыхъанрэ алъапсэу зэрэщытхэм шӀошъхъуныгъэ ин фысиӀ.

Лытэныгъэ зыфэсшырэ Сергей Василий ыкӀор, тӀкъош Республикэу Абхъазым мамыр шыӀаӀэ илӀынуу, псауныгъэ пытэ, насып цыфхэм яӀэнэу, гухэлъышӀу пстэуми кӀэухышӀухэр афэхъунхэу шӀуфэсӀо!

Адыгэ Республикэм и Президент ипресс-къулыкӀу

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Регионым изнергетикэ ихэхъоныгъэ яӀахышхо зэрэхашӀыхъэрэм, иӀофэу зыфэгъэзагъэхэм гъэхъагъэхэр зэрэ-шашӀыхъэрэм, илӀэсыбӀ хъугъэу гуе-тыныгъэу фырыӀэу япшъэрылӀхэр зэрагъэцӀаӀэхэрэм ыкӀи ясэнахъат епхыгъэ мэфӀкӀым — энергетикым и Мафэ фэшӀ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Шыт-хъу тхылъ афагъэшъошагъ:

— **Петухов Юрий Петр ыкӀом,** ОАО-у «Кубаньэнерго» зыфилорэм икӀутамэу Адыгэ электрическэ сеть-хэм яинженер шъхьаӀ;

— **Вилерте Дайнис Модрис ыкӀом,** ОАО-у «Кубанская энерго-бытовая компания» зыфилорэм игъэцӀкӀэкӀо директор;

— **Виноградова Татьяна Станислав ыпхъум,** ОАО-у «Кубанская энергосбытовая компания» зыфилорэм игенеральнэ директор игуадз.

КЪЫХЭЛЭЖЬЭНХЭУ ЗЭКІЭМИ КЪАФИГЪЭПЫТАГЪ

Тыгъэгъазэм и 14-м АР-м иминистрэхэм я Кабинет планернэ зэхэсыгъоу илагъэр зерицагъ Премьер-министрэхэ Къумпыл Мурат.

Джырэблагъэ къалэу Пермь къыщыхуэгъэ машлоу нэбгыри 150-рэ зыхэкӀодагъэмкӀэ Правительствэм ипашэ къыригъэжыагъ. Ащ фэдэ тхымакӀагъо республикэм къыщыхуахуным фэшӀ, машлор къэмыхуахуным пае зэшӀуахынэу агъэнфагъэхэм зэхьокӀыныгъэхэр афашӀынхэщ, ялофшӀэн нахь агъэлъашы-нэу къафигъэпытагъ.

— МэшлогъэкӀуасэхэм ямызакъоу, пстэуми мыр здытилоф, мэфэкӀхэр къызэрэблагъэхэрэр, цыфхэр бэу зыщызэрэугъоитхэ-хэ Иофтхьабзэхэр республикэм зэрэщыкӀодтхэр, пиротехникэр жыугъэу зрагъэфедэщтыр къы-дэшӀулыгътэхэ, зэкӀэми мы Иофым шӀукъыхэлажэ, — къарилуагъ ащ.

УФ-м и МЧС АР-мкӀэ и Гъэ-лорышӀанӀэ ипашэу ГъунэжыкӀо Мурат гушыӀэр зыретым къызэ-рилугъэмкӀэ, социальнэ мэхь-

анэ зилэ объектэу республикэм итыр зэкӀэри машло къэхъумэ мэ-шлогъэкӀосэ къулыкӀым псын-кӀэу макъэ рагъэлуным фэшӀ ащ ипултэ занкӀэу епхыгъэнхэу ашыгъэх. Джащ фэдэу, цыфхэр бэу зыщызэрэугъоирэ чыпӀэ-хэри илъэсыр имыкӀыгъэ пультым занкӀэу епхыгъэхэ хьуштых. Мы мафэхэм ащ фэдэ учреждение-хэр машло къэмыхуахуным е-къэхъумэ зэрэпэуцужыкӀытхэм зэрэфэхьазыргхэр ауплъэкӀу.

Непэрэ мафэмкӀэ гумэкӀыгъо шӀхьалэу зытегушылагъэхэм ащыщ гриппыр. АР-м псауны-гъэр къэухъумэгъэнымкӀэ иминистрэхэ Нэтхьо Разыет къызэрилугъэмкӀэ, блэкӀыгъэ тхымафэм, тыгъэгъазэм и 7-м къыщыублагъэу и 12-м нэс, нэб-гырэ 1800-м ехъумэ ОРВИ-кӀэ заджэхэрэ гриппыр къязуыгъэу агъэунэфыгъ. Зэпахырэ узхэм зыщӀагъэхэр республикэ сымэ-

джэщым мы мафэхэм нэбгырэ 200-м ехъу чӀэлъ. Мыши, нэмыкӀ сымэджэхэм ОРВИ-м зэрэ-Ізэштхэ уцхэр икӀоу аӀэкӀэлъ-хэу министрэм къылуагъ. Рос-потребнадзорым АР-мкӀэ и ГъэлорышӀанӀэ ипашэу Аджырэ Аслъан гриппым пэшӀуеклорэ уц Ізэгъухэр зыхалъхьагъэу рес-публикэм исым ипроцент зэрэцӀыкӀур къылуагъ. Вакцинэр аӀэкӀэмыхэмэ, гриппыр къызэ-ранэсыщтыр, сымаджэ хьуэгъ-хэр игъом медицинэ учрежде-ниехэм ямыкӀуалӀэхэмэ, тхы-макӀагъо къафихьынкӀэ зэрэ-щынагъор цыфхэм икӀоу алъы-гъэлэсыгъэным врач шӀхьалэхэр дэлэжъэнхэу Премьер-министрэм къафигъэпытагъ.

Нэужым зытегушылагъэхэм ащыщ ахыцкӀэ зыщыджэгухэр чыпӀэхэр. Гъэбылгыгъэу рес-публикэм ащ фэдэхэр къыщызэ-луахыгъэхэу къэбарэу къекӀо-кӀырэм ишыпкӀанӀэ МВД-м, прокуратурэм ялофышӀэхэм зэрагъэшӀэныш, къызэлузыхы-жыгъэхэм законом тетэу адзекӀонхэу Правительствэм ипашэу къарилуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

КЪЭБАРЫШКІЭХЭР

ІЗЭГЪУ УЦХЭР ЕКЪУХА?

Грипп зэфэшхьафхэу дуна-им зыщызыушӀомбгъугъэхэм апэуцужыгъэным епхыгъэ про-филактическэ Иофтхьабзэхэу Адыгэ Республикэм шызэрахъ-хэрэм афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр тигъэзет мызэу-мытлоу къыху-тыгъэх. Непэ обществэр зыгъэ-гумэкӀырэ Иофыгъом идэгъэзы-жыын къэралыгъо мэхъанэ зилэ лъэныкъохэм ащыщ хьуэгъэ. Охьтэ гъэнэфагъэм къежырэ гриппым даклоу, «свиной грипп» зыфалорэми дунаим зыкы-щиӀэтыгъ, ащ ыпкӀэ къыкӀыкӀэ цыфыбэмэ ядунай ахьожыгъ. Зигугъу къэтшыгъэ узыр бэмы-шӀэу Адыгеим къылъыӀэсыгъ ыкӀи джырэ лъэхъан ехьулӀэу ар нэбгырэ 65-мэ къязуыгъэу агъэу-нэфыгъ. Сымаджэхэм игъом медицинэ ІэпыӀэгъу зэрарагъэ-гъотыгъэм ишылагъэкӀэ нахьы-бэмэ япсауныгъэ зэтеуцожыгъ, адрэхэм джыри яӀазэх.

Гриппым пэуцужыгъэным фэгъэхьыгъэ Иофтхьабзэхэм язехъан фэгъэзэгъэ комитетэу АР-м шызэхашагъэм зымычзэу зэхэсыгъоу мы мафэхэм илагъэм мы гумэкӀыгъом идэгъэзыжыын шытегушылагъэх. Мыщ фэгъэ-хыгъэу къэгушылагъ Роспотреб-надзорым и ГъэлорышӀанӀэу АР-м шыӀэм ипашэ игуадзэу Долэ Ларисэ. Ащ къызэрэхи-гъэщыгъэмкӀэ, илъэсэу тызыхэ-

тым имзэ 11 къыкӀоцӀ ОРВ-кӀэ заджэхэрэ гриппыр къызузы-гъэхэм япчъагъэ нэбгырэ мин 47-м республикэм шыкӀэхьагъ. ГумэкӀыгъоу къэуцурэр дэгъэзы-жыгъэным пае мы узым пэшӀуеклорэ Ізэгъу уцхэр рес-публикэм шыпсэурэ нэбгырэ мин 82-м ехъумэ ахалъхьагъ, ау а пчъагъэр Адыгеим ис цыфхэм япроцент 19-м нэсы ныӀэп.

Специалистхэм зэралыгъэ-рэмкӀэ, иммунизацием кыхуи-бытэгъэ цыфхэр бэкӀэ нахь ма-кӀэу мэсымаджэх. Ащ кыхэ-кыкӀэ, амал шыӀэмэ, Ізэгъу уц-хэр зэкӀэми ахалъхьэгъэныр нахь тэрэз.

Джыри зы гумэкӀыгъу. Бэрэ кыхэкӀы гриппыр къызузыгъэ цыфыр игъом медицинэм иуч-реждение къемыкӀуалӀэу, еж-ежырэу зигъэхъужыныным ыуж итэу. Мыщ фэдэ екӀолӀакӀэм тхымакӀагъо къыкӀэлъыкӀон зэрилъэкӀыштытм шӀуналэ те-шӀудз. «Народнэ» медицинэр е-ыпэ къифэгъэ уцхэр зыгъэфедэ-хэрэм япсауныгъэ изытет иягъэ рагъэкӀын алъэкӀыштыт, етланэ ме-дининэм илофышӀэхэр ахэм ІэпыӀэгъу афэхъунэхэмкӀэ кӀын къашыгъуштыт. Анахъу мы къэтлуагъэр зыфэгъэхьыгъэр къуаджэхэм адэс цыфхэр арых.

Гъэсэныгъэм иучреждениехэм мы лъэныкъомкӀи язытет пытагъэ

хэлъэу улыплъэн фае. Гриппым ыпкӀэ къыкӀыкӀэ, муниципальнэ образованиехэм ащылэ еджэпӀэ пчъагъэ мы илъэсым республи-кэм шызэфашӀыгъ.

Іофыгъо шӀхьалэу къэуцухэ-рэм ащыщ Ізэгъу уцхэр икӀу фэдизэу республикэм иаптекэхэм зэратемылхэр. Рекламэшхо зыфашӀыгъэ «Арбидолыр» нэмыкӀ Ізэгъу уцхэм зыкӀи зэратемыкӀырэр специалистхэм къало. Ау а уцыри, нэмыкӀ пре-паратхэри аптекэхэм зэкӀэми ателъ пфэлоштэп. Анахъу Иофыр зыщыдзир къоджэ псэупӀэхэр арых.

ГумэкӀыгъоу къэнэфагъэхэр зэшӀохыгъэнхэм пае АР-м и Президентэу ТхьакӀушынэ Ас-лъан пшӀэрылӀэу къыгъэнфа-гъэм диштэу, псауныгъэр къэу-хъумэгъэным иучреждениехэм, муниципальнэ образованиехэм, Роспотребнадзорым и специа-листхэм яшӀэ зэхэлӀэу Иоф зэдашӀэнэу АР-м и Премьер-министрэхэу Къумпыл Муратэ къафигъэпытагъ.

Республикэм шыпсэурэ цыф-хэм джыри зэ агу къэдгъэ-кыжыныгъэу тыфай — температу-рэ шыуӀлэмэ е гриппыр къышӀу-пыхьагъэу шӀуегуцафэмэ, охъ-табэ тешӀумыгъашӀэу врачхэм шӀуякӀуалӀ, специалистхэм зажыгъэууплӀэкӀу. ШӀуипсау-ныгъэ изытет шӀуэфэсакъ!

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

КЪОХЭМ КЪЯУЗЫРЭ ЕМЫНЭМ ЗЕУШЪОМБГЪУ

БлэкӀыгъэ гъубджым Мые-кӀопэ район администрацием (Тульскэм) зӀукӀэ шыкӀуагъ. ГумэкӀыгъоу районым пэб-лагъэу къекӀолӀагъэм ар фэгъэхьыгъагъ.

Ащ къызэрэщӀауагъэмкӀэ, Шъачэ хэхьэрэ ПсышӀопэ рай-оным мзыккӀохэр шыӀлэхэу рагъэжыагъ. Ахэр ауплъэкӀухэм емынэ узыр къязуыгъэу къы-чӀэкӀыгъ. Етланэ къэбар къэлугъ Краснэ Полянэм къуибл шы-лӀагъэу. ШӀэклогъэм и 19-м къы-щегъэжыагъэу зэкӀэмкӀи мзыккӀо 41-рэ лӀагъэ.

Ащ ыуж шӀэкӀо бригадэ 44-рэ зэхаци, мзыккӀо 79-рэ аукӀыгъ. Тыгъэгъазэм и 3-м къыщегъэ-жыагъэу унэгъо къохэри аукӀыхэу рагъэжыагъ ыкӀи мы мафэхэм яхьулӀэу 300-м ехъу аукӀыгъ. Мы хьуэгъэ-шӀагъэхэр зышыхьуэгъ-хэр МыекӀопэ районым зэрэпб-лагъэм кыхэкӀэу, гумэкӀыгъо-шхо республикэм къыфыкӀо-кӀын зэрилъэкӀыштыр къыдэт-лыты, къохэм къапыкӀырэ емы-нэр Адыгеим кӀымыхъаным пае АР-м ветеринариемкӀэ и ГъэлорышӀанӀэу Иофэу ышӀэрэм тыкӀэупчӀагъ.

Ащ ипашэу Владимир Бурла-ковым къызэрилугъэмкӀэ, емы-нэр къызыпыкӀын ылъэкӀышты

псэушхьэхэр зыдэшыӀэ чы-пӀэхэр ауплъэкӀугъэх ыкӀи рес-публикэм имэзхэм къуи 5 ащӀаукӀыгъ.

Ахэм ащышӀэу Красногвар-дейскэ районым — 2, МыекӀопэ районым — 2, ШӀэуджэн рай-оным зы ащӀаукӀыгъ. Ахэм къа-хыгъэу лыр ауплъэкӀунэу Крас-нодар дэт ветеринарнэ лаборато-рием ащӀагъэх.

ГъозэрыплӀэ пэмычыжъэу шакӀохэм зы мзыккӀо лӀагъэу къыщӀагъотыгъ. А чыпӀэм Мые-кӀопэ районимкӀэ къэралыгъо веткулыкӀур шыӀагъ. Къом шыцӀ лӀахь ауплъэкӀунэу лабора-торием ащӀагъ.

Адыгэ Республикэм мы узым зыщымыушӀомбгъунымкӀэ ыкӀи ащ икӀу фэдизэу пэуцужы-гъэнымкӀэ комплекснэ планым тетэу ветеринарнэ къулыкӀым Иоф ешӀэ. Ар Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэхэ зыкӀэтхэ-жыгъэу тхылъэу шыт.

ВетеринариемкӀэ Гъэлоры-шӀанӀэм ипашэу къызэрилугъ-гъэмкӀэ, африканскэ емынэу къохэм къязуыгъэр Ростов хэ-кум, Краснодар крайм ячӀыпӀэ зэфэшхьафхэм, Дагъыстан ыкӀи Къалмык республикэхэм, Те-мыр Осетием ащӀагъэунэфыгъ.

СИХЪУ Гоцнагъу.

ВETERАНХЭМ УНЭХЭР АРАТЫХ

Ветеранхэм яхьылӀэгъэ Федеральнэ законым зэхьокӀыныгъэу фэхьугъэхэм ялгытыгъэу, Адыгеим цыпсэурэ ветеранхэм зэкӀэм федеральнэ бюджетым кыкӀэу субсидиэхэр унэхэр ащӀафын-хэм пае къаратыштых.

Мы мафэхэм яхьулӀэу республикэмкӀэ ветеран 41-мэ субсидиэхэр къаратыгъэх. Ахэр 2003-рэ илъэсым, гъэтхӀапэм и 1-м ыпӀэкӀэ учетым хэуцогъагъэх.

— Джыри нэбгырищмэ субсидие сомэ мин 712,8-рэ къаратыгъ, ау ветеранитӀум ащ фэдэ ахьщэ алахыгъэп, — къыхигъэщыгъ АР-м ИофшӀэнымкӀэ ыкӀи цыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэмкӀэ и Министерствэ иотдел ипашэу БраукӀо Валерий.

Ащ къызэрилугъэмкӀэ, законом зэхьокӀыныгъэу фэхьугъэхэм яшӀуагъэкӀэ, ветераныр учетым зыхэуцуагъэм емылгытыгъэу, унэ ыщӀафынымкӀэ къэралыгъор ІэпыӀэгъу къыфэхъун фае. ЗэрагъэунэфыгъэмкӀэ, джыри ветеран 34-мэ къэлэ ыкӀи район администрациехэм зафагъэзэн алъэкӀыштыт. Республикэм иветеранхэм я Совет мы Иофым ыналэ тет.

— Тэ зызэрафэдгъэзагъэм теткӀэ мы мафэхэм ветеран-фрон-товикхэм ящӀӀэкӀэ-псэукӀэ зыфэдэр чыпӀлэхэм ащызэрагъашӀэ, — ело АР-м иветеранхэм я Совет итхьаматэу Генрих Барташук.

ІофшӀэныр

АНАХЪ

ДЭГЪУХЭМ АЩЫЩ

Урысые Федерацием псау-ныгъэр къэухъумэгъэнымкӀэ ыкӀи социальнэ хэхьоныгъэм-кӀэ иминистрэхэу Татьяна Голи-ковам тыгъэгъазэм и 14-м къызэрилугъэмкӀэ, зы тхыма-фэм кыкӀоцӀ ИофшӀэн зымы-Іэхэу цыфхэм ИофшӀэн къа-фэгъотыгъэнымкӀэ органхэм ащатхыгъэхэр процент 0,7-кӀэ нахьыбэ хьуэгъэх ыкӀи тыгъэ-гъазэм и 9-м ехьулӀэу нэбгырэ миллиони 2-рэ мин 56-м нэсыгъ. УФ-м исубъект пстэуми мини-стерствэм къылъагъэлэсыгъэ къэбархэм къызэрагъэлъэ-гъуагъэмкӀэ, ИофшӀэнӀэ мин 67-м цыфхэр къылуагъэкӀыгъэх.

Аужырэ тхымафэм ИофшӀэн зымыӀэхэу цыфхэм ИофшӀэн къафэгъотыгъэнымкӀэ органхэм ащатхыгъэрэм япчъагъэ зэрэха-хьорэр УФ-м исубъект 67-м яплъэгъулӀэнэу шытыгъ. Ахэм ащыщых Астраханскэ, Сахалин-скэ, Амурскэ, Мурманскэ хэку-хэр, Республикэу Карелиер ыкӀи Алтайскэ краир. ЫпӀэрэ тхыма-фэм елгытыгъэмэ, ИофшӀэн зымыӀэхэм япчъагъэ зэхьокӀы-ныгъэ ащыфэхьугъэп Тверской ыкӀи Калининскэ хэкухэм,

Санкт-Петербург. Ахэм ялгы-тыгъэмэ, УФ-м исубъект 13-мэ ИофшӀэн зымыӀэ гражданхэм япчъагъэ къызэрэщыкӀлӀштыгъэм фэдэу къэнэжыгъ. Ахэм ащы-щых республикэхэу Къэбэртэе-Бэлкъарыр, Адыгеир, Буряти-ер.

Министерствэм зэфэхьысы-жъэу ышӀыгъэхэм къызэрагъэ-лъэгъуагъэмкӀэ, 2008-рэ илъэ-сым ичӀэпыогъу икыхьагъум къыщыублагъэу предприятие-хэм, организациехэм къалуа-гъэкӀыгъэ ИофшӀлэхэм япчъагъэ нэбгырэ 839611-м нэсыгъ. А пчъагъэм шыщэу мин 231-м зы-щылэжъэштхэ ИофшӀанӀэу къа-фагъотыгъ. Ахэм ащышӀхэу нэб-гырэ мин 132-р зэрэщыӀштхэр къызыщӀалэжъэщтыгъэ организа-циехэм къалуагъээнэжыгъэх. Организациехэм яадминистраци-ехэм апкӀэ кыкӀыкӀэ ИофшӀэн зымыӀэу шысхэм, ИофшӀэгъу мэфэ имыкӀым тегъэпсыкыгъэу агъэлажъэхэрэм ыкӀи админист-рациер кӀэшакоӀо фэхьузэ пкӀэ хэмьылӀэу отпуск агъэкӀуагъэхэм япчъагъэ нэбгырэ 1620278-м нэсыгъ.

(Тикорр.).

ТхылъыкӀэхэр

АДЫГЕИМ ИТАРИХЪ

Урысыем шыкӀогъэ зэхьокӀыныгъэхэм (перестройкэм) яшӀуагъэкӀэ, адыгэ лъэпкъым кырыкӀуагъэм нахь шӀхьэныхыгъэу тегушыӀэнхэу амал шыӀэ хьуэгъэ.

Ілъэс пчъагъэхэм чӀаухъумаштыгъэ Иофыгъохэм е мытэрэзэу зигугъу ашыӀштыгъэхэм нахь шӀхьэ-ихыгъэу ыкӀи шыпкӀагъэ хэлъэу къатхэу ра-гъэжыагъ. Адыгэ лъэпкъым итарихъ ехьылӀагъэу шыӀэр макӀэу, ащкӀэ шӀэныгъэлэжъхэм къатенэу зылохэрэри нахь макӀэ хьуэгъэ.

Тхыгъэу шыӀэм непэ джыри зы ИофшӀэгъэшхо кыхэхьуагъ. Гуманитар шӀэныгъэхэм апылӀ рес-публикэ институтым мы мафэхэм тхылъ къыдыгъэкӀыгъ Адыгеим итарихъ ижырэ дэдэм къыщегъэжыагъэу я XX-рэ лӀзшӀлэгъум нэсэу кы-убыгъэу. Ар апӀэрэ томыр ары.

Тхылъым шӀэныгъэлэжэ 17-мэ ялофшӀагъэхэр кыдэхьагъэх. Ахэм ащыщых П.У. Аульэр, В.И. Марковиныр, Н.В. Анфимовыр, Б.П. КӀыкӀыр, А.Д. ПэнэшӀур, А.Ю. КӀыргыыр, З.Я. ЕмтӀылыр, М.Н. ГъубжыэкӀор ыкӀи нэмыкӀхэр.

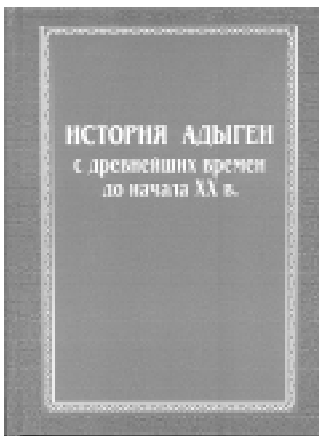
ІофшӀагъэм ижырэ дэдэм къыщегъэжыагъэу

адыгэхэм социальнэ-экономическэ, полити-ческэ ыкӀи культу-рнэ хэхьоныгъэу ашыгъэр къелуатэ. ЛъэпкӀэ та-рихьым, анахъу Кав-каз заом ыкӀи адыгэ лъэпкъхэм зэпхыны-гъэу азыфагу илъым, ИофшӀагъэм чыпӀэ-шхо шеубыты ыкӀи мэхъанэшхо ратэу шӀэныгъэлэжъхэм а Иофыгъохэр къызэха-фых.

Тхылъыр тарихьлэжъхэм, кӀэлэегъаджэхэм ыкӀи студентхэм ямызакъоу, Адыгеим итарихъ ыкӀи Те-мыр Кавказым шыпсэурэ лъэпкъхэм къакӀугъэ-гъогур ззыгъашӀэхэрэм ашӀогъэшӀлэгъоныштыт.

Ау ар ипчъагъэкӀэ 300 нахь зэрэмыхьурэр дэи, фӀе пстэуми зэрагъэгъотын алъэкӀыштыт.

(Тикорр.).

ЛЫХЪУЖЪЫР ЩЫІЭЗЭ САУГЪЭТ ФАГЪЭУЦУГЪ

Дзэкъл І Щытхъум иорденищ нэмыш техаклохэм кыташылэгъэгъэ зеошхом кышыцфагъэшъошэгъэ Гошэкъо Махъмудэ Мыхъутарэ ыкъом ыныбж илъэс 90-рэ хъугъэ. Ащ фэшІ, еж Краснодар щэпсэуми, кызышыхъугъэ ыкІи зыщапугъэ къуаджэу Лъэустэнхъаблэ саугъэт шыфагъэуцугъ. А Іофтхъабзэм фэгъэхъыгъэ митингъу бэмышІэу шылагъэр пэублэ псалъэкІэ кызылхыгъэ ыкІи зэрищэгъэ Лъэустэнхъаблэ чыпІэ псэупІэм ипашэ игуадзэу Ольга Петуховам.

Митингъу Лъэустэнхъаблэ шылагъэм цыфыбэ дэдэ къекълІэгъагъ. Заом иветеранхэр, Теуцожь районим иадминистрации ипашэу Хъут Теуцожь, район администрацием иіофышІхэр, Лъэустэнхъаблэ поселкэ псэупІэм ипашэу Едыдж Адам, Адыгэ Республикэм лъэпкэ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхъаматэу ЖакІэмыкыо Вячеслав, республикэм иветеранхэм я Совет итхъаматэу Генрих Барташук, флотим иветеранхэм яреспубликэ Совет итхъаматэу, контр-адмиралэу Тхъагъэпсэу Мэджыдэ, тхаклоу, лыхъужьым иныбджэгъоу Кронид Обойщиковыр, къоджэ ефэндэу Бэчымыкыо Аслъанчэрые, районим иветеранхэм я Совет итхъаматэу НэмыгІэкыо Юрэ, Адыгэ кыалэрэ районимрэ янароднэ депутатхэм ясоветхэм ятхъаматэу Отахъ Рэщыдэрэ Блэгъожь Налбийрэ, общественнэ организациехэм яІыкІохэр, чыпІэ еджапІэм икІэлэеджаклохэр, къоджэдэхэр, лыхъужьым илахылыхэр хэлэжыгъэх.

МИТИНГЫМ КЫШЦЫГУЩЫЛАГЪЭХЭМ КЪАЛУАГЪЭХЭР

Хъут Теуцожь, Теуцожь районим иадминистрации ипашэ: «Лъытэныгъэ зыфэсшырэ тичыпІэгъухэмрэ ныбджэгъухэмрэ. Теклоныгъэр кызыдахыгъэр илъэс 65-рэ зыщыхъурэ лъэхъаным ехъулэу тичыпІэгъоу Гошэкъо Махъмудэ саугъэт кыфызэлутэхы. Ар зыпэпшыны зымыуаси щыІэп ыкІи ар бэмэ къадэхъурэп. Къыхэзгъэхъожьы сшІоигъор еж кылыжыгъэ шыпкъэу ар зэрэщытыр ары. Ащ ишыхъат лыгъэгъэ зеошхом дзэкъл І Щытхъум иорденищ кызырэщыфагъэшъошагъэр.

Зеошхом игъогу кыин ащ кыкІугъ. Финскэ заом хэлэжыгъэ. Нэмышхэр тикъэралыгъо кызытебанэхэм, иапэрэ мафэ кышыгъэгъагъэу теклоныгъэр кыдахыфэ заом имэшІо лыгъэ хэтыгъ. Къэштагъэп, кызэкІэкІуагъэп, лыхъужьыныгъэ зэрихъэзэ, Берлин нэсыгъ. 1945-рэ илъэсым игъатхэ а квалэр ашгэ зэхъум, анахь лыхъужьыныгъэ зезыхъэгъэ дзэкъл І ыкІи офицер 30-мэ наградэ лъапІэхэр Советскэ Союзым и Маршалэу Георгий Жуковым кыаритыгъэх. Ахэм ахэтыгъ тичыпІэгъоу Гошэкъо Махъмудэ.

Тыргъушхо а лъэхъаным тирайон икъоджэ цыклоу щытыгъэ Лъэустэнхъаблэ (дэсыгъэр унэгъо 80, джы поселкэ хъугъэ) лыхъужьытІу кызы-

ритыгъэм — Бжыхъэкъо Къымчэрыерэ Гошэкъо Махъмудэ.

Зео ужым ІофшІэн зэфэшхъафхэм Гошэкъор аІутыгъ, нэмышхэм зэшагъэкъогъэ народнэ хызмэтыр зыпкъ изыгъэуцожьыхэрэм яапэрэ сатырэ хэтызэ кыыхыгъ. Общественнэ ІофшІэнхэми чанэу ахэлажэ, патриотическэ плуныгъэм илахышІу хешІыхъэ.

Лъытэныгъэ зыфэсшырэ Махъмуд Мухътарэ ыкъор! Укызыхъугъэ мафэмкІэ тыпфэгъушІозэ, уилыхъужьыныгъэ осэшхо фэтшызэ, тыпфэлаІо псауныгъэ пытэ уилэнэу, бэгъашІэ ухъунэу, тыорыгушхоу бэрэ ущыІэнэу».

Ащ ыуж Хъут Теуцожь юбилярым нэпэпІы ыкІи ахыщэ шІухафтынхэр, къэгъагъэхэр ритыгъэх.

Едыдж Адам, Лъэустэнхъаблэ поселкэ псэупІэм ипашэ: «Лъэшэу сугуапэ тикъоджэ цыкІу иятІонэрэ лыхъужьэу Гошэкъо Махъмудэ исаугъэт еж шыІэзэ типоселкэ игупчэ идгъэуцон зэрэтІыкІыгъэр. Ар фин заом хэлэжыгъ, етІанэ нэмышхэм кыташылэгъэ заом хэтэу Берлин нэсыгъ. Москва, Курскэ, Смоленскэ, Брест яхъэнэ-гъунэхэм ащыкІогъэ заохэм ахэлэжыгъэ, псыхъохъу Днепрэ, Вислэ, Одер азэпырыкІыгъ, шыудзэм хэтыгъ, саперыгъ. Дзэкъл І Щытхъум иорденищ кылыжыгъ. Сугуапэр икІэлэгъу зыщыкІогъэ тикъуаджэ зэрэщымыгъупшэрэр ары. Хэтрэ унагъуи кыин кызыфаклоІэ, апэ къэсыхэрэм ащыщ. Ар тэ, кІалэхэмкІэ, тэгъэшІагъэ, щысэ тетэхы. СыпфэгъушІо уныбж илъэс 90-рэ зэрэхъугъэмкІэ, бэрэ тапэ уитынэу сыпфэлаІо».

ЖакІэмыкыо Вячеслав, Адыгэ Республикэм лъэпкэ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхъаматэ: «Лъытэныгъэ зыфэсшыхэрэ Махъмуд Мухътарэ ыкъор, хъаІэхэр, зэкІэ къекъл Іагъэхэр! Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхъакІушынэ Аслъан ыцІэкІэ мы мэфэкІышхомкІэ сышъуфэгъушІо, лыхъужьым исаугъэт икызылхын фэгъэхъыгъэ мэфэкІ зэхэхъэм сызэрэхэлажыгъэр лъэшэу сугуапэ.

Гошэкъо Махъмудэ теклоныгъэр кыдэхыгъэным лъэшэу фэбнагъэхэм ащыщ. СыфэлаІо бэгъашІэ хъунэу, иунагъо, илфыгъэхэм ягушІуагъорэ яхъаррэ ылыгъунхэу, ныбжыкІэхэм щысэтэхыпІэ афэхъузэ бэрэ кытхэтынэу. Мы шІухафтыныри сугуапэу фэсэгъэшъуашэ».

Генрих Барташук, республикэм иветеранхэм я Совет итхъаматэ: «Непэ Лъэустэнхъаблэ, Теуцожь районим язакъоп зимэфэкІыр. Адыгеим зэрэпсаоу ар ихъугъэшІэгъэшху, теклоныгъэр кызыдахыгъэр илъэс 65-рэ зэрэхъурэм фэгъэхъыгъэ апэрэ мэфэкІ зэхэхашху. Непэ дзэкъл І Щытхъум иорденищ кызыфагъэшъошагъэу Гошэкъо Махъмудэ илъэс 90-рэ зэрэхъугъэр тигуапэу хэтэгъэунэфыкІы, ащ ехъулэу икъоджэ гупсэу Лъэустэнхъаблэ игупчэ лыхъужьым исаугъэт кышыцзэлутэхы.

Непэ хым иадрабгъукІэ шыІэ къэ-

ралыгъохэм ащыщхэм теклоныгъэр ежхэм кыдахыгъэу ашІы ашІоигъоми, ащ кыкІын шыІэп. Теклоныгъэр кыдэзыхыгъэр гъэнэфагъэ. Непэ дгъэшІорэ тилыхъужь фэдэхэр арых. Ахэм щытхъур адэжэ! Джары республикэм иветеранхэм я Совет и Щытхъу тхылы ащ кызыкІыфэдгъэшъошагъэр».

Бэчымыкыо Аслъанчэры, Лъэустэнхъаблэ иефэнд: «Насыпыгъэу зыфэсэлэгъужьы непэ слъэгъурэр ыкІи шыуапашхъэ сыкызырэщыгъушІэрэр. Тикъоджэ цыклоу Лъэустэнхъаблэ заом ыпэкІэ зэрэхъуштыгъэр унэгъо 80 ныІэп. ТикІалэхэу зеошхом дгъэкІогъагъэхэм ащыщэу нэбгыритІу Советскэ Союзым и Лыхъужь хъугъэх. Зыр шыІэжэпыш, Алахъым джэнэт лъапІэр кырет, ятІонэрэр мары кытхэт.

Махъмудэрэ сэрырэ тызэпкъэгъулэгъу, бэп тазыфагу илгыр. Махъмуд ыцІэми, тэ ренэу тызэреджагъэр Мухътарэкъор ары. Ау арэп зэлъытыгъэр. Гъэнэфагъэр лыхъужьыныгъэ хэлэу, кызыкІаІо имыІэу синыбджэгъу пыим зэрэзуагъэр ары.

ИцІыкІугъом ІофшІэныр шІу ылыгъэузэ кытэджыгъ. НыбжыкІэ дэдэу колхозым хэхъыгъагъ. Зыфагъазэрэр щытхъу хэлэу ыгъэцакІэу щытыгъ. 1939-рэ илъэсым дзэ кыулыкыу ащэгъагъ, 1946-рэ илъэсым бгъэхэлхъэ лъапІэхэр кыыхэлыдыкІыхэу чылэм кыгъэгъэжы, лъэшэу тигъэгъушІуагъ.

Непи мары кытхэт. Краснодар щэпсэуми, иныбжыкІэгъу зыщыкІуагъэр, зыщапугъэр, иныбджэгъухэр, илахылыхэр щыгъупшэхэрэп, чылэм кыин дэлъмэ къэмыкІоу кыыхэкІырэп. Алахъым псауныгъэ пытэ кыует, Мыхъутарэкъор! Тыорэгъушхо!»

Джащ фэдэу цыф зэхэхъэм кышыгышІагъэх, юбилярым фэгъушІуагъэх, бэгъашІэ хъунэу фэлъэуагъэх, шІухафтынхэри къэгъагъэхэри кыратыгъэх Краснодар кыкІыгъэхэ тхаклоу Кронид Обойщиковыр, скульпторэу Владимир Ждановыр, Адыгэ кыалэ инароднэ депутатхэм я Совет итхъаматэу Отэхъэ Рэщыдэ, Адыгэ Республикэм иполномочнэ лыкІоу тигъунэгъу краим шыІэ Мамыекыо Кимэ ыцІэкІэ (ежыр Абхъазым шылагъ) Адыгэ кыалэ икыалэ Совет инароднэ депутатэу ЗекІогъу Аслъан, нэмыкІхэри.

Ащ ыуж Теуцожь районим иадминистрации ипашэу Хъут Теуцожь, Лъэустэнхъаблэ чыпІэ коим ипашэу Едыдж Адам, заом иветеранэу Вера Васенкэм ыкІи спортымкІэ мастерэу, Лъэустэнхъаблэ гурыт еджапІэм ия 9-рэ класс икІэлэеджаклоу Къоджэшэкъо Сусанэ саугъэтым те-хъогъэ шэкІыр кыратІупшэхыгъ.

ИкІэухым Гошэкъо Махъмудэ микрофоным кыІухагъ. Ащ ипсалъэ кІэкІыгъэ: «Сыда къэсІон слъэкІыштыр? Сикъоджэгъухэми къекІоллагъэхэми лъэшэу сышъуфэраз. Дзэм кыулыкыу кышысхынынэу сашэ зэхъум, сянэ сигъэкІуатэзэ кысыІогъагъ: «А сикІал, хыйнапэ тыкэмшыІ». Джары згъэцклагъэри. ЗэкІэми сышъуфэраз, тхашъуегъэпсэху».

НЭХЭЕ Рэмзан.

Тиконцертхэр Нахъыбэрэ тагъэгъушІонэу тыфай

Адыгэ кыалэ культурэм и Унэу дэтым тІысыпІэ нэкІ имыІэжыу концерт гъэшІэгъон шыкІуагъ. Нэбгырэ 800-м ехъу зычІэфэрэ залышхом Адыгэ кыалэ шыщхэм ямызакъоу, къоджэ гъунэгъумэ кыарыкІыгъэхэри чІэсыгъэх.

Адыгеим щашІэрэ артистхэу Эльдэрэ Айдемыр, Нэчэс Анжеликэ, Дзыбэ Мыхъамэт, къэшъокІо купэу «Самгъурыр», пщынаоу Мышгъэ Андзаур, нэмыкІхэри концертым хэлэжыгъэх. Анахъэу тызыгъэгъушІуагъэмэ ащыщ илъэсибл нахь зымыныбжы Мыгу Астеми. Хэгъэгъу зэнэкъокъухэм ащ щытхъуцІэхэр къащыдихыгъ, къэшъокІо ныбжыкІэмэ ахэтэу «Лезгинкэр», нэмыкІхэри дахэу къешІых.

Тэхъутэмыкыое гурыт еджапІэм щеджэрэ Мышгъэ Азиди хэгъэгъу ыкІи республикэ зэнэкъокъухэм щытхъуцІэхэр къащыдихыгъ. Музыкэр шІу зыщальэгъурэ унагъом щапІу. Мэкъэ ІэтыгъэкІэ кыІорэ оредхэр едэлурэмэ ашІогъэшІэгъон.

ГушыІэгъу тызыфэхъугъэ Эльдэрэ Айдемыр кызырэтиІуагъэмкІэ, ицІыкІугъом кышыублагъэу музыкэм пышагъ. Хъакурынэхъаблэ кышыыхъугъ. Янэу Марыет культурэм иіофышІ. Ансамблэ цІэрыІоу «Ислъамыем» хэтыгъ. Композиторэу Нэхэе Аслъан ишІуагъэкІэ лъэпкъ искусствэм нахь фэшагъэ хъугъэ.

«Рихъаные пшгъашгъэхэр», «Долалай», Кавказ шьолгырым щыпсэурэ пшгъашгъэмэ афэгъэхыгъэ оредыр, нэмыкІхэри Эльдэрэ Айдемыр кылох.

2010-рэ илъэсым тиартистхэм нахъыбэрэ концертхэр кытфатынхэу, тагъэгъушІонэу афэтэІо.

**КЪЭДЭ Мухъдин.
Адыгэ кыал.**

Успенскэ районим кыратхыкІы

Лъытэныгъэ къафашІы

Къазинэ Николайрэ МэщбэшІэ Абубэчыррэ футболымкІэ тренерых. Адыгэ кыралыгъо кІэлэгъэджэ институтыр 1984-рэ илъэсым Н. Къазинэм кыухыгъ. А. МэщбашІэм 1981-рэ илъэсым апшэрэ еджапІэр кыухыгъ. НэбгыритІури Шхъашэфыжы щыыхы. Сэнэхъатэу кыхахыгъэм фэшъыпкъэх, агъэсэрэ кІэлэцІыкІухэм лъытэныгъэ къафашІы.

Успенскэ районим кІэлэцІыкІу-ныбжыкІэ спорт еджапІэ кызыщыцІуахым, Къазинэ Николайрэ МэщбэшІэ Абубэчыррэ рагъэблэгъагъэх. Опытышхо зиІэ тренер-кІэлэгъэджэхэм яІофшІэн дэгъоу зэхашэ, кІэлэцІыкІумэ ахэтхэу футбол ешІэх.

Илъэсым ехъугъ Къазинэ Николай районим икІэлэцІыкІу-ныбжыкІэ спорт еджапІэ иди-ректорэу зыщытыр. МэщбэшІэ Абубэчыр ащ игуадзэу Іоф ешІэ. Агъэсэрэ кІалэмэ ащыщхэр футбол командэхэу «Динамо» Ставрополь, «Мэщыкыу» Пятигорск, «Торпедо» Ермэлхъабл, нэмыкІхэми арагъэблагъэх, тренерхэр ныбжыкІэхэм кыалгъэшІэх. Къоджэ спортсменхэр футболист дэгъу хъунхэу тащэгъугъы. Наркоманием пэшІуекІорэ Іофыгъомэ тренерхэр ахэлажэх, ныбжыкІэмэ плуныгъэшІу аратыным пылгыых.

**НАРТ Амин.
Шхъаицфыжы.**

Адыгеим итхаклохэм я Союз зызэхашагъэр

Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлыкъар, Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэм янароднэ тхаклоу, Адыгеим итхаклохэм я Союз итхьаматэу Мэщбэшлэ Исхьакъ зипэщэ творческэ организациер зыщылэр илъэс 75-рэ зэрэхьурэм епхыгъэу гуцылэгъу тыфэхьугъ.

— Исхьакъ, мы илъэсэу икырым тарихъ ыкIи лъэпкъ мэхъэнэ гъэнэфагъэ зилэу щыт организациер зызэхашагъэр илъэс 75-рэ мэхъу. О пшхьэкIэ къэбгъэшлагъэм инахьыбэм адыгэ литературэм ухэт, ащ уфэлажэу, уищылэныгъэ ащ пыхтэу епхыгъ, илъэс 40-м кыкIоцI Адыгеим итхаклохэм я Союз иправление пэщэныгъэ дызехъэ, уритхьамат. Арышъ, мы творческэ союзым кырыкIуагъэр ошIэ, уцыгъо-зап. ТхэкIо организациер зэхашэнэу зэрэхьугъэр, а уахъ-тэр зыфэдагъэр, лъэпкъ литературэм икъэжъапIэ щытыгъэхэр гъэзетеджэхэм къафэпIуатэ тшIоу-гъуагъ.

Сыда анахьэу тхэкIо организациер зэхамышагъэмэ мыхъунэу къэзышIыщтыгъэр, ащкIэ Iофэу ашIэ-щтыгъэр?

— Ары. Уахътэмрэ цыфымрэ зэдэлорышIэхэ амал ялэныр обществэр ыпэкIэ лъызыгъэкIуатэу сыдигъуи щыт. Совет хабзэм етIуп-щыгъэ зыкыгъэнафэщтыгъ. 1922-рэ илъэсым къэралыгъошхо СССР-р агъэпсыгъагъ: щылэныгъэм илэныкыо пстэумкIэ теубытагъэ хэлъэу ипшъэрлыхэр зэшIуихыщтыгъ, хэгъэгумкIэ культурэм изэ-тегъэлсыхъани лъэшэу аналэ тетыгъ. Адыгэ автоном хэ-кури щылэ хьугъагъэ, чанэу щылэныгъэм хэуцощтыгъ. Мыщ дэжыым кыххэгъэщы сшIоигъу Адыгэ тхэкIо организациерм СССР-м итхаклохэм я Союзрэ зэрэзлэгъухэр, 1934-рэ илъэсым зэрэхашагъэхэр.

— А уахътэр сыд фэ-дагъа?

— А лъэхъаным хэгъэгум литературнэ куп зэфшъхьа-фыбэмэ Iоф шашIэщтыгъ, яеплэыкIэ-шIошIэхэмкIэ, агупшысэхэмкIэ зэпеохэрэри ахэттыгъ. Зэхамыхъэ-зэмызэгъым, зэпэшIуекIом творческэ IофшIэным кыщегъагъэ, зы-ригъэушхурэп, хэти зы творческэ гухэлъ, иными, пхыри-щын фаер. Ар кыдалгыти, анахь зэлъашIэрэ советскэ тхэкIо купым партием и Гупчэ комитет лъэлукIэ зыфигъэ-зэгъагъ зы творческэ союз зэкIэ ашIымэ ашIоигъоу.

1934-рэ илъэсым, шышъ-хъIу мазэм, Москва тхаклохэм я I-рэ Всесоюзнэ зэфэс щылагъ, ащ СССР-м итхаклохэм я Союз щызэхашагъагъ. Ащ илофшIэн АдыгеимкIэ хэлэжъагъэх КIэрэщэ Темботрэ Хьаткыо Ахьмэдрэ. Мыхэр СССР-м итха-

кIагъэгъушIоу ытхыхэрэр кы-хаутыщтыгъэх.

Творчествэм фэщэгъэ ныб-жыкIэхэм япIункIэ, яегъэджэн-гъэсэнкIэ Адыгэ кIэлэгъэгъэ техникумым лъэшэу ишIуагъэ къэкIуагъ. Ащ литературнэ кружокэу щызэхэщэгъа-гъэр ары ублэпIэ-егъэ-жъапIэ бэмэ афэхъу-гъэр. Джащ фэдэу КIэ-рашэм, Хьаткыом ялоф-шIэпIэ кабинетхэр цыф-кIопIагъэх.

— Хэтэ ащ дэ-жыым тхэу щыты-гъэхэр, тхаклоу тIуа-гъэхэр?

— Мы лъэхъаным литературэ жанрэ зэфшъхьафэхэмкIэ Iоф ашIэщтыгъ усакIохэу Кобл Билъэустэн, Пэрэ-ныкыо Мурат, НакI Шъалихъэ, Меркицкэ Рэщыдэ, Уджыхъу Адыл-джэрые, Джэнчэтэ Му-рат, Ащкъэнэ Исма-хьилэ. Литкружокым ыпIугъэ кIэлакIэхэу Андырхъое Хъусенэ, Жэнэ Кырымызэ, Цу-

гъэнымкIэ титхаклохэм я I-рэ зэфэс лъэшэу ишIуагъэ кы-зэрэкIуагъэр ары. Еджэгъэ-гъэ-сагъэхэр къуаджэхэм агъа-кIохэзэ, тхэкIэ амал зылэкIэ-мылэ нэжъ-лужьхэм къаIуатэ-хэрэр арагъэтхыщтыгъэх. АщкIэ анахь щысэ шлагъор Теуцожь Цыгъо ижэрыIо усыгъэ произведенийхэу «Пшы-оркъ зау», «Мафэкъо Урысбый», иусэхэр зэратхы-жыгъэхэр, ахэр художествен-нэ-литературнэ шапхъэм егъэкIугъэнхэмкIэ Т. КIэрашэм, А. Хьаткыом, Д. Кэстанэм лъэ-шэу яшIуагъэ зэрэагъэкIыгъэр ары. Ежъхэм Цыгъо ыбзэ ику-угъэ, идэгъугъэ, игушысыс шэ-рыо зэхашлагъ, лъэпкъ творче-ствэм имэкъамэ агу кыIэты-гъэу ягухэлъ клэщыщтыгъ.

Пэрэныкыо Мурат поэмэ инэу «НэкIмазэр» етхы, ащ Iоф дишIэнымкIэ IэпыIэгъу фэ-хъугъэр Хьаткыор ары, адыгэ поэзием итхыгъэ анахь дэгъу-хэм поэмэр ащыщ хьугъэ.

— Адыгэ тхэкIо организа-цием хэтхэм сыд фыщы-тыкIа урыс литературэш-хом ыкIи темыр-кавказ ли-

рэр, зэлэпахэу зэреджэхэрэр фалотагъ. КыкIэрысыгъэх, зэдэгъушылагъэх. Сурэт атыра-хыгъагъ. Ежъ Островскэми Адыгеим илэжъагъэхэм шIуфэс фабэрэ ироманыкIэу «Рожден-ные бурей» зыфилорэм щыщ пычыгъорэ хэку гъэзетхэм апае къафаригъэхыгъ.

Джащ фэдэу я 30-рэ илъэс-хэм Хьаткыо Ахьмэд дэжъ къэкIоуагъэх зэлъашIэрэ къэ-бэртэе усакIоу, ялэпкъ поэзиэ илъэпсэгъэуцэу ШэуджэнцIыкIу Алыи ыкIи ростовскэ усакIоу Г. Кац, Хьаткыом ипроизведе-нийхэм язэдзэкIакощтыгъэр. Темыр Кавказым итхаклохэр сыдигъуи зэрэлыгъэхэу, зэлъы-Iэсхэу щытыгъэх.

— Анэрэ тхыгъэхэу твор-ческэ организацием ишIуа-гъэкIэ кыдэкIыщтыгъэхэр сыд фэдагъэхэ?

— ТхэкIо организациер щылэ зэрэхьугъэм кыгъэгъу-шхуагъэхэу, адыгэ писатель-хэм япшъэрлыл хъупхъэу зэшIуахыщтыгъ. 1934-рэ илъэ-сым кыщегъэжъагъэу литера-турнэ-художественнэ сборникэу «Тихахъу» зыфилорэр кыдэ-

ПШЪЭРЫЛЪ ИН ЗЫФЫУИИЗ

кIохэм я Союз ащ шаштагъэх. Поэт ныбжыкIэу Пэрэныкыо Мурат творческэ союзым икан-дидатэу агъэнэфэгъагъ. Мы илъэс дэдэм, 1934-м ибжы-хъэ, Адыгэ тхэкIо органи-зациер щылэ хьугъэ. Ыпшъэ-кIэ зыцIэ къетIогъэ нэбгыри-щым Цэй Ибрахьимэ яплланэу ары ащ лъапсэ езыгъэшIы-гъэхэр.

— Адыгэ тхэкIо организа-циер зэхэщэгъэным илоф сы-дэуцтэу кIэкIыщтыгъа ыкIи творческэ кIоцIэ икыу титхаклохэм зэрагъоты-лIэжъэу щытыгъа?

— Лъэпкъ цыкIухэр охъта-кIэм дырагъэштэнымкIэ сы-дымкIи хэгъэгъушхом кыры-плыщтыгъэх, тхэн-творчествэ IофхэмкIи ары щысэ афэхъу-щтыгъэр.

1932-рэ илъэсым игъатхэ, Адыгэ хэкум тхэкIо организа-циер щызэхэщэгъэнымкIэ куп гъэнэфагъэм Iоф щилэщтыгъ. Ащ хэтыгъэх КIэрашэр, Хьат-кыор. Яшъыпкъэу СССР-м итхаклохэм я I-рэ Всесоюзнэ зэфэс зыфагъэхъазырызэ, адыгэ тхаклохэм я I-рэ зэфэс ащ ыужыIоу щылэщтым пае Iофышхо ашIэщтыгъ. Зэ-пымыоу гъэзетхэм ястатыхэр ыкIи очеркхэр бэу къарэхъэх. Творческэ кIоцIагъэхэр зэра-щыкIагъэхэр кагурыIоу, снау-щыгъэ, зычый зыхэлъ ныб-жыкIэхэр кыхагъэщыщты-гъэх, творчествэм фагъасэ-щтыгъэх, рагъаджэщтыгъэх, яшъыпкъэу адэгъушыIэщты-гъэх, нахьыжъхэм кIэлакIэ-хэр тхакIэм фагъасэщтыгъэх, ащ хэлъ шъэфхэр афыра-IотыкIыщтыгъэх. Тхэн гухэлъ зилэм дэлэпылэщтыгъэх, ащ

хъу Асфар, нэмыкIэхэми поэзи-ем зыщаушэщтыгъ.

Мы илъэсхэм, я 30 — 40-хэм, титхэкIо организации хэ-тыгъэхэм ащыщых Лъэустэн Юсыф, Кэстанэ Дмитрий, по-эзием, прозэм ыкIи критикэм Iоф ащишIэщтыгъ Еутых Ас-кэр.

— Тилитературэ лъапсэ ыдзынымкIэ сыд Iофыгъоха ахэм зэрахъэщтыгъэхэр?

— Фольклорым, адыгэ жэ-рыIо творчествэм уасэу иIэр къагурыIоу тхыдэлъуатэхэр, оредусхэр, усакIохэр хэкум кыщыххэгъэщыгъэнхэмкIэ, ахэр зэкIэ тхыгъэнхэмкIэ, кыххэутыгъэнхэмкIэ, творче-ствэм фэщэгъэнхэмкIэ хъуп-хъэу Iоф ашIагъ. Къуаджэ пэпчэ пIоми хъунэу ащ фэдэ акъылышIохэр адэсыгъэх — Теуцожь Цыгъу, Хьалэщтэ ТхъэйхьагI, Уджыхъу Нэшъу-къуай, Къат Щэбан — Гъо-бэкъуагъэ; Шъхьэлэхэо Алыи, ХьушIт Ибрахьим — Афыпсы-пэкIэ; Хьакурынэ Рау, КIоэ Зэфэс — ХьакурынэхьаблэкIэ; Мэзыхъ Хьаджэбирэм — Тэ-хъутэмыкъуагъэ; НапцIэкъо Хьалид — Лахъыкъуагъэ; Псэунэкъо Алыи — Пэнэжы-къуагъэ; Трэхъо Смел — ЩынджыекIэ; Бэстэ Мыхьа-мэт — ПэнэхэскIэ. Ахэр яжэбзэ къэбзэ дахэкIэ, ягубзыгъа-гъэкIэ лъэпкъ шIэжыым кыхэ-нагъэх, адыгэ гупшысэм ацIэ хэуцугъ. Зырызхэри, Теуцожь Цыгъо фэдэу, адыгэ тхаклохэм я I-рэ зэфэс 1936-рэ илъэсым рагъэблэгъэгъагъэх, хэлэжъа-гъэх.

Анахьэу кыххэгъэщыгъэн, кIэгъэтхыгъэн фаеу щытыр адыгэ фольклоры ухъумэ-

тературэхэм афырIагъэр?

— ТхэкIо организациякIэхэм ахэтхэм СССР къэралыгъом илитературэу социалистиче-скэ шыпкыагъэр зылъапсэр яплэпIагъ, ащ кIырыплъы-щтыгъэх. Ащ елытыгъэу, я-произведенийхэр хэгъэгъу щы-IэкIэ-псэукIэр ащызэхашIэу (коллективизациер, индустриа-лизациер, культурнэ гъэхъа-гъэхэр), кыралотыкIэу гъэп-сыгъагъэх. ОбществэмкIэ кIоцIэ ин лъэшэу щытыгъэ Коммунистическэ партием «имыхъур» а зэкIэм хэткIи, сыдкIи ателыгъ; ащ шапхъэу кыгъэуцурэм утекIынэу щы-тыгъэп. А уахътэм, лъэхъаным языхтэ, цыфыр ахэм зэрэхъу-лIэрэр, игукIоцI дунай зыфэдэр зэхьуагъашIэ ашIоигъоу сю-жет-композицие гъэпсыкIэхэр къагъотыхэзэ етIупыщыгъэу тхэщтыгъэх. А зэкIэ щылэгъэ партийнэ идеологием ыутхын-дзыжыщтыгъэх. Дэгъури къалоштыгъ, дэири кIагъэтхы-щтыгъ.

«Нэм ыльэгъурэр шъхъэм ыуас» пкIэнчъэу аIуагъэп ныла, зэхъхъан-зэлукIэн Iоф-тхьабзэхэм адыгэ тхаклохэм заушхунымкIэ яшIуагъэ къэ-кIуагъ.

1934-рэ илъэсым игъэмафэ КIэрашэмрэ Хьаткыомрэ зэлъашIэрэ советскэ тхаклоу Н. Островскэм дэжъ кIэуп-чIако (зэрэсымэджэ хьылъэм кыххэкIэу) Шъачэ зэрэкIогъа-гъэхэр тарихъым кыххэнагъ. Ыгу къыдащэе ашIоигъоу адыгабзэкIэ зэрадзэкIыгъэ ироманэу «Щылычыр зэрэпсы-хьажыгъэр» зыфилорэр фа-хыгъагъ, тхыльеджэхэм про-изведениер агу зэрэрихы-

кIыщтыгъ. КIэрашэм ирома-нэу «Щамбул», Цэй Ибрахь-мэ и «Баснэхэр» ыкIи урыс классикэм кыххэыгъэ произ-веденияхэр адыгабзэкIэ зэ-дзэкIыгъэхэу кыхаутыщтыгъ.

— ЗэдзэкIын Iофым сыда мэхъанэу илагъэр?

— Тилитературэ ныбжыкIэ ыльэ теуцонымкIэ, титхаклохэм дэгъугъэм ыльэныкыоIэ нахь зыкыагъотынымкIэ зэдзэкIы-ным мэхъанэ илагъ, ишIуагъи къэкIуагъ. Урыс произведе-нийхэр адыгабзэм рагъэкIуэзэ, ахэм ахэлъ гупшысэр, шэпхъэ-хабзэхэр, художественнэ бзэ IупкIэ къэбзагъэр, образ къэтыкIэ Iэпэлсагъэр къалэ-кIахъэщтыгъ; ятхэкIэ амал хахыщтыгъ, титхаклохэм агуп-шысэ кызылукIыщтыгъ.

Я 20 — 30-рэ илъэсхэм титхаклохэм адыгабзэкIэ А. Пушкиным, М. Лермонто-вым, Н. Некрасовым, В. Ма-яковскэм, Л. Толстоим, М. Горькэм, Н. Островскэм, Д. Фурмановым япроизведение-хэр зэрадзэкIыгъагъэх. Хьат-кыо Ахьмэд Пушкиным ит-хыль псау зэридзэкIыгъагъ. А лъэхъаным адыгэ еджэкIо цыкIухэм урысыбзэр икыоу ашIэщтыгъэп, сыда пIомэ зэкIэ предметхэр адыгабзэкIэ къа-фаIуатэщтыгъ. Урыс произве-денийхэр икыоу къагурылон-хэмкIэ, зыхафынхэмкIэ мы зэдзэкIыгъэхэм яшIогъэшхо къэкIуагъэу щыт.

ТхэкIо нахьыжъхэм ащыщ-хэм ыужкIэ бэрэ къалотэжъэу хьугъэ якIэсэ дэдэхэу, псым фэдэу Пушкиным, Лермонто-вым яусэхэм адыгабзэкIэ ез-бырэу кызырэджэщтыгъэхэр.

— ЗэдзэкIын Iофым зыла-

ильэс 75-рэ мэхьу

хьыишо хэлъхэм ори уащыц, Исхьякъ. Тарихъ тхыгъэ инху «Слово о полку Игореве», Пушкиным иеху «Медный всадник», «Скупой рыцарь», «Моцарт и Сальери», Лермонтовым ытхыгъэу «Беглец», Некрасовым ипоэмэу «Железная дорога», А. Блок ипоэмэу «Двенадцать», Есениным иеу «Анна Снегина», Маяковскэм итхыгъэу «Облако в штанах» зыфилохэрэр зы тхылъ ин шлыгъэху «Слово» ыццэу 1987-рэ илъэсым кыдэкыгъэх.

Адыгеим итхаклохэм яа I-рэ зэфэс сьдэуцтэу ежъ организацием хэтхэм, хэку пащэхэм зыфагъэхъазырыштыгъа ыкIи сыда ащ зэшлуихын фэе Иофхэу зэрэщыгуыштыгъэхэр?

— Тхаклохэу КIэращэм, Лъэустэным ыкIи нэмыкI тхэкIо нахьыжхэм къалотэжъэу бэрэ зэхэсхыгъэ хэку пащэу щытыгъэ Хьахьурэтэ Шыхьанчэрые Адыгеим икультурэ ыкIи илитературэ яхъхъоныгъэ лъыплъэу, ыгъэгу-

мэ игъэкIотыгъэу фольклор шапхъэхэр зэрэбгъэфедэштхэр, адыгабзэр зыхуьмэшт лъэныкыохэм ягугъу кышIыштыгъ.

— Мы уахътэм адыгэ тхэкIо организацием произведениехэр илагъэха, ахэр кыдэкIыштыгъэх?

— Адыгэ тхаклохэм яа I-рэ зэфэс ехъулэу илъэс 12 Iэпэцпэм титхаклохэм творческэ коныр шIукаеу аушъагъэу щытыгъ. Охътэ кIэклым тхэкIэ амал зимылэгъэ адыгэ лъэпкъым художественнэ лъэныкъомкIэ псыхъагъэу, кылуатэрэмкIи, купкIэу иIэмкIи, жанрэ шъуашэу зэрылгымкIи уигъэраэу литературэ иIэ хуыгъагъэ. КIэращэм ирассказхэу «Аркъ», «Мэшыкыо ишъхьа-кIу», романэу «Шамбул» иапэрэ кыдэкIыгъу, Хьаткъо Ахьмэд ытхыгъэху «Цыфыр щэрэI...», «Хэта кIодырэр, сыда тызэ-кIурэр?», «Зулиф», ирассказэу «Былым фэклод», Пэрэныкъо Мурат ипоэмэху «НэкIмаз», «Сакъ», Цэй Ибрахым ирассказхэу «Фатмэм инасып», ипоэстэу «Шъхъэзакъу» ыкIи ид-

гъагъэх, КIэрэщэ Тембот ащ кышIыштыгъэ докладыр анахь мэхъанэ зилагъ. Ар гъэзетэу «Адыгейская правда» зыфи-лорэм зэрэщытэу кыхыгъагъ. Докладыр ушъагъэу, хуыгъэ-шлагъэр кызыгъагъэу тхыгъагъэ, а уахътэр ыкIи партийнэ литературэр кыбгуригъагъэу гъэпсыгъагъэ. 1936-рэ илъэсыр икIыгъ. Индустриализациер, коллективизациер, нэмыкI Иофыгъохэр зэшлуахыгъэх, социализмэр агъэпсыгъагъ. Шылаклэр нахь зыпкъ иуоцштыгъ, цыфхэм и альэкI къатенэщтыгъэп. Къэралыгъом и КонституциякIэ аштэгъагъ. Ау ащ гомылуыгъэхэри кызыдихыгъэх. СССР-м ыкIи ащ епхыгъэ край, хэку зыфэллоштхэм ащыпсэурэ цыф жъуыгъэхэм зэфэдэкIэ ямыхъакъ атыралъхъэщтыгъ, арыалIэ-щтыгъ, агъэпщынэщтыгъэх. Жъалымыгъэ адызэрахъэу, яполитическэ еплъыкIэхэр яушъхъагъэу, лажыи-хъакъи ямыIэм, Iуащыштыгъэх, къагъэзжыгъэп нахьыбэм. «РепрессиекIэ» зэджэгъэхэ илъэсхэр щынэгъуагъэх.

А охътэ чыIэм литературэ-ми иагъэ екIыгъ. Тхаклохэр мыщ фэдэ идеологиие зэфэнчэм экIиIулагъэх, атхырэр цэрышэу зэбгырачызэ аулгъэ-кIуштыгъ, гушылэм о узэмы-гупшысэгъэхэ мэхъанэ фа-шыты, тхьамыклагъэр кье-жъэщтыгъ, ягуклоцI шъхъафитныгъэ яIэжыгъэп.

СССР-м итхаклохэм яа I-рэ зэфэс хэгъэгумкIэ творческэ амал (метод) шъхъалэу шаштэгъэгъэ сопреализмэм фитыныгъэ гори къаритыштыгъэп: сопреализмэр шыIэныгъэм шыгъэпытэгъэн кьодьер арымырэу, шыпкъагъэу революционнэ (бэнэныгъэ) зэпымычым хэтыр ары зыуж итыгъэр. ЗэкIэ зыфэкложы-щтыгъэр шыIэныгъэ шыпкъагъэм партийнэ екIоллакIэ фырайэныр ары. КIэрэщэ Тембот идоклад, Хьаткъом ия II-рэ докладэу поэзием ехыла-лагъэри партийнэ нэшанэм тетэу тхыгъагъэх. Ащ елгы-тыгъэу, адыгэ тхэкIо ныбжы-кIэхэм кьашъхъасыгъэхэп: зыхэр диным дехыхышхэу, адрэхэр «политическэу мы-чъэпхыгъэхэу», нэмыкIэху, хыбэйхэу альытагъэх, хэти зыгорэ джащ фэдэу кыра-ло-лэгъагъ.

— Сьд фэдэ гупшысэ зэфэ-хысыжъа зэфэсым ышIы-гъагъэр?

— КIэрэщэ Тембот идоклад ыкIэм кышIыштыгъ: шыкIэгъэнчъэу щымытми, пчъагъэмкIэ мыбэм, советскэ лъэпсэ пытэ тет литературэ тиI. ЛъачIэ хуышт тхэкIо чанхэу, творческэ Iэпэлэсагъэм лъыкIэхъанхэр зыфэукло-чIыштхэри, литературэ пшъэ-рылхэр зыфызэшIокIыштхэри шыIэх, ныбжыкIэхэм ахэлэ сэнауыгъэм икIэлэтын, ащ тыналэ зэратетэу, творче-ствэм фэдгъасэхэу зэредгъэ-джэштхэм, ИошIагъэм зэрэфэ-тщытхэм пстэури елгытыгъ.

КIэращэм изэфэхысыжъ гушылэ уахътэм кыушыш-хытыгъ. Зэрилогъэ шыпкъэу ежъ Т. КIэращэм, А. Хьаткъом, М.

Пэрэныкъом, Ю. Лъэустэным, А. Еутыхым, Д. Кэстанэм, Хь. Андырхъуае, Кь. Жанэм, А. Хьэдэгъалэм ыкIи нэмыкIэхэм ятворчествэ зиштагъ, тхэ-кIуацIэр къагъэшъыпкъагъ, ахэм япроизведениехэр арых лъэпкъ литературэм ихъарзы-нэщ хэхагъэхэр.

— Хэгъэгъу зэошхом титхаклохэр ыкIи тилитературэ сьдэуцтэу ехъуллагъэха?

— Заор — зао, ащ зи шIу хэлъэп. Зэошхом советскэ цыфхэм ямамыр шылаклэ зэ-тыричыгъ, адыгэ литерату-рэм ихъахъоныгъэ зэпибзыгъ. Адыгэ тхаклохэр ягушылэ фэшъыпкъэхэу Iашэр ашти заом Iухъагъэх. Зэо машIом хэ-тыгъэх, военнэ корреспонден-тэу гъэзетхэм Иоф ащызы-шлагъэхэри, къэралыгъо награ-дабэ кьэзылэжыгъэхэри, Советскэ Союзым и Лыхъу-жыщIэ лъапIэр — Андырхъо-е Хьусен фэдэу ыпсэ хэгъэгум фити, кызыфагъэшъошагъи къахэкIыгъ. Зэрэкъэралэу Теклоныгъэшхор тфаухъумагъ.

— Зэо ужым ыкIи ащ кыкIэлъыкIогъэ уахътэм адыгэ литературэм сыда изытетыгъэр?

— Зэо ужым псаоу кьэзы-гъэзжыгъэ титхаклохэм ят-ворчествэ падзжыгъ. Уахъ-тэм ымакъэ зэхэозыгъашIэу щыт лыхъужым, шыIэныгъэ зэутэкIэхэм якызылхын кьэ-гъэлъэгъогъэным Иоф дашIагъ. КIэращэм, Лъэустэным, Еуты-хым, Кэстанэм, Пэрэныкъом, Жанэм, Хьэдэгъалэм япрои-звенихэу «колхоз» повесть ыкIи романхэр, усэхэр, поэмэ-хэр кыдэкIых.

Ау литературэр зэрэщытэу куоу художественнэу гъэкIэ-жыгъэным фэныкыуагъ: темакIэхэр, гупшысакIэхэр охътаклэм ишыкIэгъагъэх. ЫкIи я 50-рэ илъэххэм агузэгъу а кIуачIэхэр кьэхуыгъэх: Iэшынэ Хьазрэт, Бэрэтэр Хьамид. Ахэм кьаклэлыкIуагъэх Къум-пыл Къадырбэч, Кошбэе Пшымаф, Къуекъо Налбий, Пэнэшъу Сэфэр, Цуекъо Юныс, Нэхэе Руслан, Бэгъ Нурбий, Емыж МулиIэт, Лыхъэс Мухь-дин, ахэм анэмыкIэхэри. Я 60 — 90-рэ илъэххэр адыгэ ли-тературэм анахь зызиIэтыгъэу, хахъо зишIыгъэу щытых.

— Шыпкъэ зыфалорэр, мы илъэххэр ары лъэпкъ гупшысэм, лъэпкъ гушылэ щэрыуагъэм зызаштагъэр. Критикэм зэрилытагъэмкIэ, я 70-рэ илъэххэм акIэм адыгэ литературэр художе-ственнэ хэбзэ-шэпхъэ лъагэ-хэр IэкIэлъхэу, творческэ пшъэрыл инхэр зэшIозы-хырэ системэу хуыгъэ. Кло-чIэшIу зилэ эпическэ лите-ратурэ тилэ хуыгъэ, КIэра-щэм, МэшбашIэм, Еутыхым, Лъэустэным, Цуекъом яро-манхэм, Iэшынэм, Кошба-им ялирикэ ыкIи лиро-эпи-ческэ повестхэм ащ ипчэ-гу аубыты. Типоэзие, тили-рикэ бай, заштагъ дахэу. Ар аIэтыгъ. И. МэшбашIэм, Хь. Бэрэтэр, Н. Къуекъом, М. Емыжым, Хь. Хьурмэм, М. Лыхъасэм, Ш. Къуи-къом. Тилитературэ драма-

тургхэри ышIуыгъэх, кыхы-кIыгъэх: Цэй Ибрахымэ, Мамый Ерэджыбэ, Шъхъа-плъэкъо Хьисэ, Мурэтэ Чэ-пае. Лъэпкъ литературнэ критикэри ахэм къагоуцу-агъ. Шъхъэлэхъо Абу, Щэ-шIэ Казбек, Къуныжъ Мы-хъамэт, Мамый Руслан, Пэ-нэшъу Уцужыкыо ямоно-графическэ ИошIагъэхэм, язэхэф (аналитическэ) ста-тъяхэм, литературнэ порт-ретхэм ыкIи очеркхэм адыгэ прозэм, поэзием, дра-матургием къарыкIуагъэр, адыгэ литературэм игъогу зыфэдэр кыраIотыкIы. Адыгэ литературэм зызэрэ-ричыгъэм, хэшIыкIэу зэрэ-хэхъагъэм ишыхъатых ят-ворчествэ инкIэ къахэщы-рэ тхаклохэр, СССР-м и Къэ-ралыгъо премие илауреатэу КIэрэщэ Тембот, СССР-м ыкIи Урысыем я Къэра-лыгъо премиехэм ялау-реатэу МэшбашIэ Исхьякъ ягъэхъагъэхэр. Лъэпкъ ли-тературэм ыкIи культурэм илахышIу зэрахэлъым фэшI Адыгэ тхаклохэм яоргани-зации «Адыгеим и Шыт-хъузахъ» зыфиIорэ медалыр кьы ф а гъ э ш о ш а гъ . Арышъ, Адыгеим итхакло-хэм яа I-рэ зэфэс шырахъу-хъэгъэгъэ пшъэрыллыбэ зэрэзэшлуихыгъэм, уахътэм дэIорышIэху, гухэлъыкIэхэр зэрэпхырашхэрэм, титха-клохэр ямурад зэрэфэшъып-къэхэм, тхэкIо ныбжыкIэ-хэм ягъэхъазырын анаIэ ты-рагъэтэу, тхэкIо лъэужыкIэм мэхъанэ зэрэфашIырэм шэч хэлъэп. Зы гъэзет тхыгъэкIэ адыгэ тхаклохэм, литерату-рэм ягъогу кIэзыгъэнчъэу кьыпфIотыкIыштэп, анахь тарихъ мэхъанэ зилэ гъэзапIэхэм зэрэтлэкIэу ягугъу кьэтшIыгъ. Ауми джыри упчIэ зытIуш.

— Сыда тхэкIо цIэ иныр зэбгъэгъотыным, уитворче-скэ чIыпIэ уиуоным анахь ищыклагъэр?

— Тхъэм кыпхильхъагъэу зэчый (талант) уиIэн фэе, ар ежъ цыфым кыдхэу, адыкIэ кьэнэрэ пстэур — гъэсэнэгъ, шIэныгъ, шIоигъоныгъ, Iэпэлэ-сэнэгъ — ащ кыгоуцожьых. ШIур плъэгъуным, зэхэпшIэ-ным, бгъэфедэным мэхъанэ иI.

— Тхылыр IэкIыб зэрэ-хъурэм уигъэгумэкIырбэ, сы-дым ащ тыфищизмта?

— Ежъ уахътэм тхылым КIэречых нахь гъэшIэгъон го-рэхэм зэлъаубытхэу къа-щыхъоу, ау тхыгъэр, тхылыр бэгъашIэх, шIэныгъэм кы-фагъэзжышты.

— Сыда тхакIомкIэ анахь мэхъанэ зилэ ымышIэмэ мы-хъуштыр?

— Гушылэ Iэшэшхоу зэрэ-щытыр, ашкIэ пшъэдэкIыж ин зэриIэр, зэрихырэр, игухэлъ, ышIэрэ творческэ Иофым афэшъыпкъэн зэрэфаер арэу сэлъыгъ.

— Тхъауегъэстэу тызэрэб-гъэгъогагъэмкIэ, ишъумэфэI инкIэ шIоу шыIэ пстэумкIэ тышъуфэлъаIо, тышъу-фэгъушIо.

Дэгушылэгъэр
МАМЫРЫКЪО Нурыет.

ГУШЫЛЭР

мэкIэу, хэлажъэу зэрэщыты-гъэр. Титхаклохэм СССР-м итхаклохэм яа I-рэ Всесоюз-нэ зэфэс ыкIи ежъ Адыгеим итхаклохэм ыкIи усаклохэм яа I-рэ зэфэс зафагъэхъазыры-хъум, ащ фэгъэхыгъэ зэхэ-сыгъоу зэхищэгъагъэм Iушэу, гъэшIэгъонэу ар кышчыгушылэ-гъагъэу, сыдигъуи тхаклохэм гупшысэкIи, нэмыкI IэпыIэ-гъукIи кьадыригъаштэу зэрэ-щытыгъэм сышчыгуаз.

Адыгеим итхаклохэмрэ иусаклохэмрэ яа I-рэ зэфэс тили-тературэ ныбжыкIэ ипшъэ-рыллыбэ зэшлуихыным шы-гугъыштыгъэх ыкIи Адыгэ тхэкIо организацием изэхэщэн Иофи джащ шаухынышъ, гъо-гу фыхъхыгъэным дэлэжъэнхэм фэхъазырыгъэх.

1932 — 1936-рэ илъэххэм хэку гъэзетхэу «Колхоз бы-ракъ», «Адыгэ шылакл», «Гъуп-чъэ-уат» янэкIубгъохэм лите-ратурэм иИофыгъохэмкIэ, литературабзэмкIэ, лъэпкъ гъэсэнэгъэмкIэ, тхылъ кы-дэгъэкIынымкIэ тхыгъэхэр бэу кьарэхъэх.

КIэращэм, Хьаткъом, Цэм, Сихъум, Коблым, Еутыхым ястатъяхэр ыкIи очеркхэр а зэкIэмэ афэгъэхыгъагъэх. Анахъэу чаныгъэ ин тхэн ИофымкIэ мы уахътэм кызы-хэщыштыгъэр Еутых Аскэр.

Гъэзетэу «Колхоз быракъым» Еутыхым итхыгъэхэу лъэпкъ драматургием, литературнэ критикэм, кIэлэщыкIу литера-турэм яхьыллагъэхэр кыхиу-тыштыгъэх. Хьаткъо Ахьмэд ыкIи Кобл Бильэустэн адыгэ поэзием, литературабзэм якъэ-бзагъэ яИофыгъохэм къате-гушылэщтыгъэх. Цэй Ибрахы-

рамэхэу «КъокIас» ыкIи «Фэ-мый», И. Ашкъанэм, Ю. Лъэ-устэным ярассказхэм, Б. Коб-лым иусэхэм, Ш. КIубэм иорэд-хэм, Еутыхым ипублицистикэ тхылъеджэхэр дэгъоу ащы-гъозагъэх.

— Сьд фэдэ тхэкIэ амал-а алэкIэлъыгъэхэр?

— Шыпкъэ, я 20-рэ ыкIи я 30-рэ илъэххэм яапэрэ кIэ-лъэныкыо адыгэ тхаклохэм творческэ амал инхэр къа-IэкIхъагъэ пIонэу щытыгъэп. Ау художественнэ тхыгъэ чъэп-хыгъэм, творчествэм фэклон-хэмкIэ апэрэ адыгэ тхаклохэм кьиныгъуабэ кызызранэкIын, Иофышхо ашIэн фаеу хуыгъэ. Гушъхъэлэжыгъэ IэубытылIэу фольклорыр яIагъ. Апэрэ лите-ратурэ тхыгъэхэм ащ инэшанэ, ифэмэ-бжыкымэ лъэшэу къате-хъэщтыгъ. Ау кьэлэгъэн фаер егъэлыгъэ фольклор шапхъэ-хэм литературэ ныбжыкIэм ихъахъоныгъэ зэтыралажэу зэрэ-щытыгъэр ары. Гъэдэхгъащэу, гъэжыгуыгъащэу тхыгъэхэр щытыныр арымырэу, лъэпкъ ли-тературэм шыIэныгъэ шыпкъа-гъэр кырилотыкIэу гъэп-сыгъэн фэягъэ. АшкIэ адыгэ литературэ ныбжыкIэм лите-ратурэ инхэм, пстэуми апэу урыс классическэ ыкIи совет-скэ литературэм, яопыт кызы-фигъэфедагъ.

— Сьдигъуа адыгэ тха-клохэм яа I-рэ зэфэс зы-щылагъэр, сыда Иофэу ышIа-гъэр, зэфэхъысыжъэу ышIы-гъэхэр?

— 1936-рэ илъэсым, тыгъэ-гъазэм и 11-м, адыгэ тхакло-хэм яа I-рэ зэфэс кызылэуа-хыгъагъ, мэфи 5-м кыкIокIэ Иоф ышIагъ. Лъэныкыо зэ-фэшъхъафхэмкIэ литературэ Иофыгъо инхэр щызэхафы-

Ифитыныгъэхэр кызызэриухъумэщтым хэти щыгъозэн фæе

Гъомылапхъуу цыфхэм къащфхэрэм ягъо икыгъэм, е ахэр шапхъэхэм адимыштэх зыхъуклэ, сыда ахэм ашлэн фаер, хэта ащклэ лэпылэгъу къафхъуштыр, яфитыныгъэхэр кызызэриухъумэщтыр? Мы лъэныкъомклэ цыфым ифитыныгъэхэр аукуагъуу щытмэ хэта зызфагъэзэн фаер?

Цыфхэм яфитыныгъэхэр икыо ашлэнхэм ыкли ахэмклэ унашъоу щылэхэм ащыгъозэнхэр экономикэ культурэм изы лэхъуу зэрэщытым тэ бэрэ темыгупшысзу кыыхкы.

Щэфаклохэм яфитыныгъэрэ цыфхэм ягупсэфыныгъэрэ якыуухъумэн лыпллэрэ федеральнэ кыулыкшум игъэ-лорышланлэу Адыгэ Республикэм щылэр, еджаплэхэр, библиотекэхэр арых цыфхэр зыгъэгумэклрэ юфхэм непэ

адэлажъуу тилэ кыулыкшухэр.

Ащ кыыхэкълэу, Роспотребнадзорым епхыгъэ пстэур зыщызэгъуулу гъэ секторэу техникэм ыкли экономикэм яхы-лэгъэ литературэм иотдел цыфхэм яфитыныгъэхэм альэныкъомклэ шлэныгъэхэр ятыгъэнхэм фэгъэзэгъэнэу агъэн-фагъ.

Цыфхэм яшлэныгъэ хэгъэхъогъэным фэгъэхъыгъэ программэу «Потребительские знания — обществу» зыфи-лорэр зэхагъэуцуагъ, ащ джырэ уахътэм диштэрэ шапхъэхэр кышщылдэлытагъэх. Адыгем щыпсэухэрэмрэ Адыгэ Республикэм и Лъэпкэ библиотекэ итхылъеджэхэмрэ щэн-щэфэным ылъэныкъомклэ упчлэхэр ялэхэмэ, джащ фэдэу, яфэло-фашлэхэр зыгъэцкълэрэ кыу-лыкшухэм афэмыразэхэмэ, лэ-

зэгъу уцхэм альэныкъомклэ фэгъэцкълэныгъэ зилэхэр гумэкъл-гъо луклагъэхэмэ, ахэм зафагъэ-зэн альэкълышт Роспотребнадзорым Адыгэ Республикэмклэ и Гъэ-лорышланлэ илофышлэхэм.

Ащ шыкълэу илэр:

1. Роспотребнадзорым Адыгэ Республикэмклэ и Гъэ-лорышланлэ исайт W.W.W. tuabg. Ru.

2. Республикэм икыбар лыгъэлэс амалхэр.

3. Адыгэ Республикэм и Лъэпкэ библиотекэ «Почтовый ящик потребителя» зыфилоу илъэсныкъо хъугъуу члэтыр.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкэ библиотекэ экономикэмрэ техникэмрэкълэ иотдел илофышлэхэм нэужым цыфхэм яупчлэхэр аугъоих, ахэр зэрагъафэх ыкли Роспотребнадзорым Адыгэ Республикэмклэ и Гъэ-лорышланлэ лэклагъахэх.

Хабзэ хъугъуу мазэ къэс аужырэ гъубдж мафэу кыыха-

фэрэм, сыхъатыр 14-м Роспотребнадзорым специалистхэмрэ тхылъеджэхэмрэ зэлуклэ-гъухэр афызэхашэх.

Чъэпыогъу мазэм и 27-м 2009-рэ илъэсым АР-м и Лъэпкэ библиотекэ Роспотребнадзорым специалистхэмрэ тхылъеджэхэмрэ язичэзыу зэлуклэ-гъуу зэхашэгъагъ. Цыфхэм яфитыныгъэхэр кыуухъумэгъэнхэмклэ общественнэ приемнэм илофшлэн изы лэхъуу «Искусство быть потребителем» зыфилоу темэм игъэкло-тыгъуу ащ щытегушылэгъэх. Юфтхъабзэм хэлэжъагъэх Роспотребнадзорым иотдел ипэщэ лэнатлэ зыгъэцкълэу Светлана Николаевна Анпилоговар, от-делым ипэщэ игуадзэу Борис Георгиевич Бочкаревыр, Мые-кыопэ къэралыгъо технологи-ческэ университетым итехно-логическэ факультет исту-дентхэр, библиотекэм илофы-шлэхэр ыкли тхылъеджэхэр. Зэ-

луклэм хэлэжъагъэхэм яупчлэ-хэм специалистхэм джэуапхэр къаратыжыгъэх.

Светлана Анпилоговар фи-тыныгъэхэр кыуухъумэгъэнхэм цыфхэр чанэу пыллынхэ зэрэфаер, ащ фэдэ зекълуаклэм ягражданскэ еплыкълэхэр зэри-гъэпытэхэрэр, цыфхэм яфэло-фашлэхэр зыгъэцкълэхэрэр ялоф-шлэн нахъ тэрэзэу зэшлуахы-ным пыллынхэмклэ ащ ишлуа-гъэ кызызэрэкълорэр зэлуклэм хэлэжъагъэхэм къарылуагъ.

Тхылъ кыгъэлэжъогъонэу «Под знаком Меркурия» зыфи-лорэр зэлуклэм ехъулэу кы-гъэхъазырыгъэ экономикэмрэ техническэ литературэмрэкълэ Лъэпкэ библиотекэм иотдел ипэщэ Саида Дубининам. Зэлуклэм хэлэжъагъэхэр зытегу-шылэхэрэр юфыгъом фэгъэхъы-гъэ шлэныгъакълэу, еплыкълэу щылэхэм ащ ащыгъэгъозагъэх.

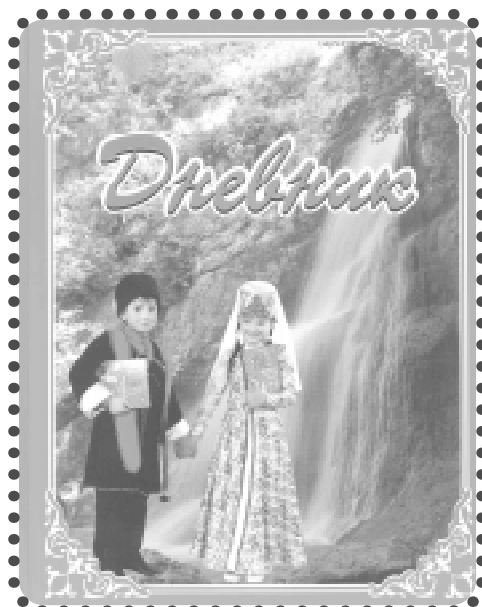
ШЪХЪЭЛЭХЪО

Нэфсэт.

**Лъэпкэ библиотекэм
техническэ ыкли эконо-
микэ литературэмклэ иот-
дел илофышл.**

Тхылъыкълэхэр

Клэлэгъаджэхэм къашъхъэпэшт

Непэ зигугъу къэсшымэ сшлоигъор республикэ гимназиу N 1-м ублэллэ классхэмклэ иклэлэгъаджэу Шахъый Фатим Шыхъамэ ыпхъур ары.

Илъэс пчыагъэ хъугъуу мы клэлэгъаджэр сэ синэлуас. Юфэу згъэцкълэрэмклэ бэрэ амал слагагъ иштъхъаихы-гъэ урокхэм клэлэгъаджэхэр нэлуасэ афэсшылхъуу ыкли илофшлакълэ щы-сэтхыплэ афэхъунэу.

Фатимэ клэлэгъэджэ сэнэхъатэу кыыхыгъэр еж Тхъэм кыыхылъхъа-гъуу щытын фæе — мыпшыжъуу, клэ-члэ мыухыжъ зилэхэм ар ащыш. Клэлэ-еджаклохэр зэрэригъэджэхэр тхылъ-хэм адэт материалхэр ренэу шломэ-клэ зэпыт. Ригъэджэрэ клэлэцыкълухэм яшлэныгъэ зэрэхигъэхъоштым, агъо-тыгъэ шлэныгъэр зэригъэпытэштым фэбэнэрэ цыф. Ныбжыи ышлагъэм кышщыуцугъэп, ренэу клэлэеджаклохэм шлэныгъакълэу аригъэгъотырэм рэзэ-ныгъэ хегъуатэ, зыгорэ къадэмыхъу-рэмэ, лъэшэу ащ егъэгумэклэ. Клэлэ-еджаклохэм яшлэныгъэкълэ пыч зыфэ-хъугъэ чыплэр къегъоты, ар зэригъэ-пытэжыштым иакъыли, игупшысы фегъэлорышлэх.

Бэмышлэу Фатимэ партиу «Еди-нэ Россию» икыутамэу Адыгэ Респу-бликэм щылажъэрэр лэпылэгъу кыфэхъуи клэлэеджаклохэм апае тхылъхэр кы-дигъэкълэгъэх. Ахэр 2009 — 2010-рэ илъэс еджэгъум клэлэеджаклохэм агъэфедэнхъуу еджаплэхэм аратыгъэх. Тхылъхэм адэт материалыр клэлэеджа-

клохэм нахъ гурылогъошлу къазэрэфэ-хъуштым тетэу гъэпсыгъэх. Ахэм зы-рызэу ягугъуу къэсшыл.

Апэрэ тхылъ цыкълум ыцлэр «Буква-ренко» (Тхыбзэжъый). Тхылъ цыкълум теплэ дахэ ил. Сурэтхэмклэ дахэу гъэ-клэрэклагъэ. Кыдагъэкълэгъэр зэрэ-хъурэр минитф. Угу етыгъуу еджэным упылымэ, шлэныгъэ кууи кыдэпхынэу щыт. Ежъ Фатимэ илъэс пчыагъэхэм къаклоцл клэлэеджаклохэм шлэныгъэу аригъэгъотымэ шлоигъоу юф зэради-шлэрэмрэ клэлэеджаклохэм шлэныгъэу къагъэлъагъохэрэмрэ зэтекълыныгъэхэр зэрэиэм бэшлагъуу гу лъытагъуу щыт. Ащ кыыхэкълэу клэлэеджаклохэм нахъ къахылыгъэкълэрэ ыкли нахъ алэклэзыгъэ темэхэр, правилэ зэфэшъафхэр зэ-хиугъуаехи кытхыгъагъэх. Мы тхылъ цыкълум «Тхыбзэжъый» цлэу фишлыгъ нахъ мышлэми, материалэу дэтыр ублэ-плэ классхэм ащыбгъэфедэшъунэу щыт. Мэкъэзешэхэм, мэкъэзэрашэхэм якъэ-луакл, ятхыкл, гушылэхэр жэрылоклэ, тхыгъэкълэ зэрэзэхэпфынхэ плъэкълышт планхэр щыгъэнэфагъэх.

Ятлонэрэ тхылъ цыкълум зреджагъэр «Дорожная азбука». Ари ипчыагъэкълэ минитф мэху. Тхылъыр сурэтхэмклэ дахэу, узылэпицэу гъэкълэрэклагъэ. Ублэ-плэ классхэм ащеджэрэ клэлэеджакло-

хэм шлэныгъэу ялэм кыпкырыкълэу шлэныгъакълэхэр зэраригъэгъотыштым авторыр дэлэжъагъ. Тхылъым дэт ма-териалхэр темэ зэфэшъафэу зтеу-тыгъэх. Темэ пэпчъ гъэцкълэн лэофшлэн цыкълухэр пылтых. Клэлэеджаклохэм гъогур зэпачы хъумэ ашлэн фæе шапхъэ-хэр дэгъу дэдэу кышщытыгъэх. Обще-ственнэ транспортым исыхэ хъумэ, аукоо мыхъушт шэпхъэ гъэнэфагъэхэ-ри зэрэщылэм дэгъоу кытегушылэ. Гъо-гу тамыгъэ зэфэшъафхэм къарыкъл-хэрэм дэгъу дэдэу нэлуасэ афэшлых. Клэлэеджаклохэр гъогум рыкълэхэ зы-хъукълэ, шапхъэу агъэцкълэнхэ фаехэр кышщелох. Мы тхылъ цыкълум зигу-гъу кышщышылхэрэр клэлэеджаклохэм икыоу анэгъэсыгъэ хъумэ шлогъэшхо кытынэу кытшэхъу.

Яцэнэрэ лэофшлагъуу Фатимэ кыди-гъэкълэгъэр «Школьный дневник». Ар апэрэ — яплэнэрэ классхэм ащеджэ-рэ клэлэеджаклохэм апаи. Ипчыагъэкълэ минитфэу ныкълорэ мэху. Дневникым итеплэ дэхэ дэд. Мыр ыпкълэ клэлэ-еджаклохэм агъэфедэштыгъэм бэклэ теклы. Ежъ клэлэгъаджэм шлэны-гъэу лэклэлым кытыгъэ лэофшлагъ. Ар кызыэрэзэдэпхыгъэм тетэу «Справоч-нэ информация» зэфэшъафхэмклэ кырегъажъэ — «Права учащегося»,

«Общие правила поведения», «Родители учащегося обязаны», ежъ клэлэеджа-клэм ыцли, ыльэкълуацли, кызыхъугъы, иеджаплэ, икласси, иадреси, яни, яти ацлэхэр зэрытхэгъэнхэ фæе нэклубгъор, «Мой класс» — зыдеджэрэ клэлэеджа-клохэр зэрытхэгъэ спискэр, «Мои учи-теля», «Администрация школы», «Рас-писание звонков, уроков» ыкли нэ-мыкълхэр. Ахэм ауж тхъамафэ пэпчъ клэлэеджаклохэм ялэн фæе урокхэр зы-дэт тхыгъэхэр кырегъажъэх. Мыщ фэ-дэ дневник клэлэеджаклохэм лэклэлы зыхъукълэ, ны-тыхэмклэ, ежъхэмклэ лъэ-шэу лэрыфэгъу.

Урысые Федерацием гъэсэныгъэмклэ иотличникэу Шахъый Фатимэ непэ ублэллэ классхэм ащеджэрэ клэлэеджа-клохэм ашлэн фæеу, ау зэклэми дэгъу дэ-дэу анэмысырэ лэофыгъохэр кытхы-хъагъэх. Ар лэофшлэгъэху. Джыри та-пэклэ клэлэгъаджэм юф зыдишлэмэ шлоигъоу щылэр макълэп. Арышъ, лэоф-шлэн гуахъо хигъуатэу, ишлэныгъэ хигъэхъо зэпытэу, клэлэеджаклоу ри-гъаджэхэрэм шлэныгъэу аригъэгъоты-рэм ыгъэразэу, илъэсыбэрэ исэнэхъат юф ришлэнэу фэгъэлэ. Партиу «Единэ Россию» икыутамэу Мыекълуагъэ дэ-тым тыщэгугъы, джыри тхылъхэр кы-дэзыгъэкълэрэ клэлэгъаджэхэм лэпы-лэгъу афэхъунэу ыкли тигуапэу «тхъауе-гъэлэсэу» етэлэ.

КЛЭСЭБЭЖЪ Нэфсэт.

**Адыгэ къэралыгъо университе-
тым бзитлушлэныгъэмклэ и Гупчэ
иметодист.**

Пуныгъэм ехьыллэгъэ идеехэу адыгэ гушылэжъхэм ахэлъхэр

Ащ фэдэ шъхъэ зилэ тхылъэу 2006-рэ илъэсым Шорэ Ибрахымэ къыдигъэкыгъагъэм къыщегъэнафэ адыгэ гушылэжъхэу «А»-кIэ къыригъажъхэрэм къащыкIэдзагъэу «З»-кIэ къыригъажъхэрэм ащыкIэкIыжъэу плуныгъэ идеехэу ахэлъхэр. Мыщ ыпэкIэ, гъэтхапэм и 31-м щегъэжъагъэу мэлылфэгъум и 21-м нэс адыгэ гушылэжъхэу «Л»-кIэ, «П»-кIэ къыригъажъхэрэм янализ (проблемэу тызытегушылэрэм ехьылагъэу) «Адыгэ макъэм» къидгъэхъэгъагъэх. Непэ щегъэжъагъэу къыхэтутыхэрэр ахэм къакIэлъэкIох.

«САБЫЙ ЗЭРЫМЫСЫМ НАСЫП ИЛЪЭП» («Сабый зэрымысым насып илкъым»). Гушылэжъым зэлI-зэшъуэз ныбжьыкIэхэр ригъэгупшысэхэ шIоигъу унагъо зашIэгъэ нэуж сабий къахэмькIэу илъэс пчъагъэ текIыныр (ежъхэм якъагурымылоныгъэкIэ е япкъышъол илажъэкIэ) зэрэмышIур, бын агъотыным пэрыохъу фэхъунхэр ежъхэмкIэ зэрэмынасыпыгъэр. Бын пасэхэм яплун гушIуагъоу ыкIи гугъуехэ IэшIоу ны-тыхэм къафихьы-рэр зыкIэхэкIыгъэхэу ыкIи бын пасэхэм яшIуагъэу къахэрэр зыпэгъугъэхэр зэшъхъэгъусэ ныбжьыкIэхэм яушъыхы: «*Быныр IэшIу*», «*Быныр насып*» (къэбэртэябзэкIэ), «*Быныр насып-гъэшху*», «*Бын пасэрэ хэтэ пасэрэ*» [зэфдэ], «*Бын зыкIэмьхьорэр* ышъхъэ кIэтIахъо» («*Бын зыкIэмьхьорэр и цхъэм шIотIахъуэ*» къэбэртэябзэкIэ), — зыфэллошт адыгэ гушылэжъхэр агъэфедзэрэ.

Мы къэтхыгъэ гушылэжъхэм апкъы къыкIыкIэ упчIэ къэуцу: «Сыда сабий зэрысым насыпэу илъыр зыфэдэр?» АпэрэмкIэ, зэшъхъэгъуситIум япкъышъолэр алъырэ къыхэкIыгъэу бын зэрагъотыгъэр (зыкIэмьхьорэрэм ялытыгъэм) ары. Ащ нэмыкIэу — а сабыеу агъотыгъэм ренэу хахъоу ышIырэм ахэм гушIуагъо къызэрафихьырэр, гугъэ дахэхэр зэраригъэшIыхэрэр; нэбгыритIум ябын цIыкIу шIульэгъуныгъэу фашIырэм ежъхэм зэфыргIэштыгъэ лъэгъуныгъэр зэригъэпытэрэр; сабий зэрысым игугъы, игумэкIи, иIофшIэни нахьыб, сабым ищыкIагъэхэр рагъэкъуным пае IофшIэнэу зэшIуахы-хэрэм ны-ты ныбжьыкIэхэм яцIыфыгъы, ягулыгъы, ячаныгъы хахъо арагъэшIы (Я.А. Коменскэм: «*Зыгорэ дгъэцакIэ къэс тэ тизэрэщыт нахьышIу тэшIы*», — зыфиуагъэм тетэу). Сабый зэрысым насыпэу илхэм ащыщ уилъфыгъэхэр цIыф икIу хъугъэхэу плъэгъуныр, ахэм ягъэхъэгъэшIухэм уагъэ-гушхоньр. Аужыпкъэм, сабий зэрысым унагъор зышIагъэхэр яжышъхъэм зыщыгугъын насып «зэригъырэр» ары. ЦIыфым ижыгъом дэжъ сыд фэдэрэ Iахьылыри Iэпылэгъу къыфэхъуцтэп ежъкъылыгъыгъэ ыкIо-ыпхъухэр къызыр-фэхъуцтыхэм фэдэу. Сабый зэрымысым (зыкIэмьхьорэрэм) плур къехъы нахьышIум щыгугъэу.

«САБЫЙ КIЭХЪОПСЫРЭМ КУШЪЭПС ЕДЫ» («Сабый кушъэупсым гушъэпс ед»). Гушылэжъым къыкIырэр нахь зэхэшIыкIыгъошIоу: «Сабый илэным лъэшэу фаем кушъэпс еды», — зыфэллоштыр ары. Ау адыгэ лъэпкъым ипедагогикэ мэхъанэшхо зилэ гупшысэр цIыфыбэмэ анэсыным пае (тхэкIэ амал адыгэ лъэпкъым зыщым-Iэгъэ зэманым) гушылэжъыр поэтичэскэ формэ илэу — апэрэ сатырыр зэриухырэ гушылэм ыкIи ятIонэрэ сатырыр зэрэригъэжъэрэ гушылэм зэдэзыгъэштэрэ макъэхэр ахэтыхэу — ышIыгъ:

Сабый кIэхъопсырэм
Кушъэпс еды
Сабый кушъэупсым
Гушъэпс ед.

Ар ащ фэдэу хъуным пае гушылэжъым иятIонэрэ Iахъэм («*кушъэпс еды*» зыфилорэм) декIунэу, апэрэ Iахъэм

хэтынкIэ, народым нахь тэрзэу ылы-тагъэр («*лъэшэу фаем*» ычIыплэкIэ) «*кIэхъопсырэм*» зыфилорэ гушылэр ары.

Гушылэжъым зигугъу ышIырэр бзылфыгъэ кIалэу, унагъо ихъэгъакIэу, сабий къыфэхъуным ежэрэр ары. А гушIогъошхоу зажэрэм зыфэгъэхъызыр, кушъэпс еды. Сабыеу кыхъухъаштым ипэгъокIэу, адыгэ унагъом Iофтхъабзэхэр щызэшIуахыштыгъэх. Ахэм ащыщ адыгэ кушъэу сабыр зыхэлъыштым игъэхъазырын: ар зыфэдэщтыр, пкъыгъоху ащ хэлъыштыгъэр (кушъэ натIэхэр, кушъэ цагэхэр, кушъэ лъахъохэр ыкIи нэмыкIэхэри) зыхашIыкIыштыгъэр гъэнэ-фэгъэнхэр ыкIи ахэм ягъэхъазырын. Ахэм ащыщ **кушъэпсхэри**. «Хъымыш и къуэ Батэрэз исабийгъуэр» зыфилорэ нарт Iорыуатэм а Iофыгъор зэрагъэцакIэрэр мыщ фэдэу хэт:

Илэным и быдэхэр и гушъэ натIэш,
Чэшейм и къабзэр и гушъэ джажэщ,
Бланэ тхыцIафэр а зи гушъэпс
Шамбырым и дахэр зи гушъэ баш.
Вакъуэ нанэ ар къышыхипхэм,
Зеукъуэдийри гушъэ натIэр ныуе-щыкI,

Зыкъегъэпщри **гушъэпс быдэр** зэ-пуд...

Унагъоу сабий кIэхъопсырэр (сабыр зипкъышъол хэлъыри ахэтэу) гушIуагъоу зажэрэм материалнэу (сабыеу къэхъуштым апэрэ пкъыгъоху ищыкIэгъэштхэм ягъэхъазырын) зыфагъэхъазырын ехьыллэгъэ гушIуагъоу хэлъым нэмыкIэу психологическэ гупшыси хэлъ гушылэжъым. Сабый уилэным **укIэхъопсынын** гуапэ шъхъэкIэ, сабым икIэхъуныр гумэкI лъыфэгъэмкIи, янэкIи къыхэмьхъэу зэшIокIыным унагъори, ежъ бзылфыгъэри щэгъыгъы. А гугъэшIум ишыхъат (инэшан) «*кушъэпс еды*» («гушъэпс ед») зыфилорэр. Сабым кIэхъопсырэм кушъэпс зэридырэр къыдэлэпылэ, игугъэ къыдэхъуным **ежъныр** нахь псынкIэ къыфешIы. Идеу зигугъу тшIырэр нэмыкI адыгэ гушылэжъхэми ахэлъ: «*Гугъэр гъашиIэм икIэгъэкъон*» («Гугъэр гъа-щIэм и пкъош»), «*Опсэуфэ огугъэ*» («Упсэуу уогугъэ») ыкIи нэмыкIэхэми.

«САБЫМ ИУНАШЪО ПАЧЪЫХЪЭМ ИУНАШЪО [НАХЪИ] НАХЪ ЛЪЭШ» («Сабым и унафэр пацтыхьым и унафэм нэхъ нэхъ тIащыш»). «Сабым иунашъо» зыфи-лорэм къыкIырэр «Сабым илэу» («Сабыр зыфаер», «Сабым ищыкIа-гъэр») зыфэллоштыр ары. Гушылэм пае, кушъэм хэлъ сабым Iэпылэгъу зэрищыкIагъэр къызэрэуигъэшIэшт амалэу илэр **гъыныр** ары. Шхэнэу фаемэ — мэгъы, псы фэлIэмэ — мэгъы, кушъэм зыкъыхаригъэхы шIоигъомэ — мэгъы. Ар ащ фэдэу щытын зэрэфаер нахьыжъхэм ашIэштыгъэ ыкIи ны-ты ныбжьыкIэхэм агурагъаIо ашIоигъоу яушъыиштыгъэх: «*Сабыр мыгъымэ, быдэ ратырэн*» («Сабыр мыгъэмэ, быдэ иратыркыым»), «*КIалэ зымылэм икIалэ гъырэн*» («Сабый зилэ — исабый гъышт») зыфэллоштыр къырагъэкIэу.

Сабым игы макъэ (икую макыр, икIый макыр) — ащ зыгорэ зэрищы-кIагъэм, ипсауныгъэкIэ шынагъо горэм къызэригъэгумэкIырэм имэкъэгъэлъыш,

елбэтэу Iэпылэгъу уфэхъун фаем. Ары къыкIырэр «*пачъыхъэм иунашъо [на-хъи] нахь лъэш*» зыфилорэ Iахъэм.

Ащ нэмыкIэу, гушылэжъым къеушы-хъаты адыгэ лъэпкъым ныбжьыкIэу къыкIэхъухъэхэрэм яплуныгъэрэ ягъэ-сэныгъэрэ, ижъым къыщегъэжъагъэу, ылэжъырэ пстэумэ [нахъи], анахь Iофыгъошхоу зэрилытэрэр.

«САБЫМ ЯТЭ ИМЫПЭЖЪЫ-МЭ ЗЫЕНЧЪЭП, ЯНЭ ИМЫПЭ-ЖЪЫМЭ ЗЫЕНЧЪЭ НАХЪ» («Сабыйм адэ имыпэжъэмэ зыишъэкъым, анэ имыпэжъэмэ — зыишъэкъым») **Зыенчъэ** зы-фалорэр сабыеу е зыныбжь имыкIугъэу, къэзылфыгъэхэм ащыщэу зыр е тIури лагъэу, лыагъэм къышчызыухъумэн (къэбэртэябзэкIэ: *къышчызыжын*) зымылэжъыр ары. «Сабымм адэ имы-пэжъымэ зыенчъэ», — ело гушылэ-жъым, [янэ илэмэ] — зыфэллоштыр гукIэ узидыгъэу, исабый ибашъо къы-темыном пае, **янэ ылъэкI** къызэри-мыгъэнэщтыр къыкIэу. Гушылэжъым иятIонэрэ Iахъэм — «**янэ имыпэжъы-мэ зыенчъэ...**» ело [ятэ илэмэ] зыфэ-лоштыр гукIэ зыидыгъэу, «Ны зымылэ сабымм ятэ илэмэ ибашъо тео» зыфэ-лоштыр къыкIэу. АдыгабзэкIэ нэмы-кIэу «зыенчъэ»-м ычIыплэкIэ «ибэ» ало. Сабыеу ащ зыи зымылэжъым пае «ибэ хъурай» ало. КIэрэщэ Тембот иро-манэу «Насыным игъогу» зыфилорэм [игероу] ДэгъотIыкIу ехьыллагъэу мыщ фэдэу ит:

«Ибэ хъурай. Исабынгъо шъхъэгъэ-зыплэнчъэу къыхъыгъ. Хьалыгъу Iуль-хъэу къыфадзырэмкIэ афэIофытабгъэу, джэнэжъ-цокъэжъэу къыратыжъырэр IорышIэнымкIэ ыпшыныжъэу къы-хъыгъ... Сабыйгъом зекIымы, икIэлэ-гъукIэ нэплэгъэу ыгъотыгъэп: зэпымы-чъу чырэу, къыгучырыгъэу къыгъахы цымылахэу, пIэнчъэ улэуу пшылIыпIэм итэу къыхъыгъ».

«*Зятэ лагъэр ибэ ныкIу, зянэ ла-гъэр ибэ хъурай*» («Зи адэ лIар ибэ ныкIуэщ, зи анэ лIар ибэ хъурейшт») ылоу цыI адыгэ гушылэжъ, имэхъанэкIэ зэхэтфырэ гушылэжъым дыригъаштэу. ТIуми нахьышъхъэ идеу ахэлъыр анэм (ным) къылыфэгъэхэм шIульэгъуны-гъэу афырилэм плуныгъэ кIочIэшхоу зэ-рэхэлъыр къэгъэлъэгъоуныр; сабийхэм ыкIи зыныбжь имыкIугъэ ныбжьыкIэ-хэм, ибэхэм ыкIи зыенчъэхэм яплункIэ IофшIэнхэр зыгъэцакIэхэрэм (тыхэри, нынэпIосхэри, шы-шыпхъу нахьыжъы-хэри къыхиубыгъэхэу) агурыгъэIогъэныр ыкIи яплурхэм ныгукIэ афэгумэкIыныр яцIыфыгъэ шэнэу, ялIыгъэ зекIуакIэу хъуныр ары.

«САБЫМ УДЭХЪАЩХЫМЭ, ПЦЭ КЪУАЕ ДЭЛЪЭУ ЕЛЪЭГЪУ» («*ЩIалэм удэдыхъашхэмэ, уи дэлл кхъуей дэлъу елъагъу*»). Сабыйхэм, зыныбжь имыкIугъэ кIэлэ-гъуалэхэм яплун ыкIи ягъэсэн Iофхэр ренэу (уры-сыбзэкIэ: «*практическэу*») зыгъэца-кIэхэр — ныхэр, тыхэр ыкIи нэмыкI-хэри — рыгъозэнхэу унашъохэр (прин-ципхэр) адыгэ народнэ педагогикэм ыгъэнэфагъэх. Ахэм ащыщ «Сабыйхэр шIу плъэгъун фаем, ау ахэм ябгъэшIэ-щтымкIэ, япшъэрылхэмкIэ пытагъэ хэлъэу, къэгъэланлэ имылэу уафышъы-тын фаем» — урысыбзэкIэ: «*быть тре-бовательным*» — зылорэ принципыр.

Ны-тыхэм ясабийхэм шIульэгъу-ныгъэу афырIэм мэхъанэшхо илэ пэт-ми, ахэм макIэп къахэкIырэр а ама-лышхор тэрзэу ыгъэфедэн ымылэкIэу. «*Сабымм иунашъо пачъыхъэм иуна-шъо [нахъи] нахь лъэш*», «*Сабыр анахъыжъ*» аIоныр якIас ащ фэдэ ны-тыхэм. Сабыр шIу плъэгъуным къы-кIырэр ар зыфэе пстэури, ащ ыгу къэ-

кIырэ пстэури (ищыкIагъэри, имышчы-кIагъэри) фэшIлэнэу. Ащ фэдэ «лъэгъу-кIэкIэ» сабийхэм адзекIозэ щагъэкIы-хэшъ, етIанэ нахь ины зыхъухэкIэ къа-гъэгъэгъэуаехэу, шъхъэфэшIухэу мэ-хъух. Ащ фэдэхэр зэрыхъухэрэм народнэ педагогикэм гу лъытагъ ыкIи ащ фэдэ *егъэлыагъэ шIульэгъуныгъэм* сабым иягъэ екIэу, сабым инасып къышчыгъа-кIэу елътэ. Ащ фэдэ шIульэгъуныгъэр народнэ педагогикэм щегъэзые. А гу-пшысэр хэлъ гушылэжъэу зэхэтфырэм.

«*Сабымм удэдыхъашхэмэ...*» (къэбэр-тэябзэкIэ: «*удэдыхъашхэмэ*») зыфило-рэм къыригъэкIырэр «*Сабымм ишIы-кIэягъэ дебгъаштэу къышIошIы хъумэ*» зыфэллоштыр ары. «*Пцэ къуае дэлъэу елъэгъу*» зыфилорэм къыригъэ-кIырэр «*пцэ къуаеу дилъагъорэр къы-дихы шIоигъо фэдэу къыбдэлъаеу, къыбжэдэлъаеу*» (укIытэу къыпфи-шIырэр нахь макIэу) *мэхъу*» зыфэлло-штыр ары.

Плуныгъэ проблемэу адыгэ гушылэ-жъыр зэпхыгъэм нэмыкI цIыф лъэпкъ-хэм япедагогышхохэми гу лъатагъ. Я.А. Коменскэм ны-тыхэу егъэлыагъэ шIульэгъуныгъэм зисабыйхэр езыгъэ-гъэкIодыхэрэм апае мыщ фэдэу ытхы-гъагъ: «...Я не могу воздержаться от того, чтобы не выразить сурового по-рицания обезьяной или ослиной любви со стороны некоторых родителей по отношению к детям. Закрывая на все глаза, такие родители позволяют детям расти без всякой дисциплины и без всякого наказания. В таких случаях детям разрешается совершать какой угодно негодный поступок, бегать туда и сюда, кричать, вопить, без причины плакать, грубо отвечать старшим, приходиться в гнев, показывать язык, позволять себе какое угодно своеволие — все это родители терпят и извиняют. «Ребенок! — говорят они. — Не нужно его раз-дражать. Он еще это не понимает». Английскэ педагог цIэрылоу Джон Локк Iофэу тызтегушылэрэм ехьыллагъэу ытхыгъагъ: «Дети нуждаются в ласко-вом любовном отношении к себе, но оно, т.е. это отношение должно соче-таться со строгостью, благоразумием, которое требует от детей в раннем воз-расте дисциплинирования».

Ны-тыхэр ясабийхэм лыегъэ шIу-лъэгъуныгъэ хэлъэу афыштыныр зэрэ-мытэрэзым ехьыллагъэу педагогышхо-хэм къатхыгъэхэм адыгэ гушылэжъым хэлъ плуныгъэ идеер зэрэкуур къаушы-хъаты ыкIи а идеер непэрэ лъэхъанэм сабийхэм яплуныгъэкIэ гъэфедэгъэным утырагъэгъушхо.

«САБЫМ ИКIЭТIЫЙ ЧЭ-УШЪХЪАПЭМ ПЫЛЪЫМИ МЭ-ДЖЭГЪУ» («Сабыйм и кIэтIийр бжы-хьыпэм пылым — мэдэжэгу»).

Адыгэ народнэ педагогикэм цIыфым игъашIэ лъэхъаниплIэу егошты: 1) **сабий, сабынгъо** (сабий, сабийгъуэ); 2) **кIалэ, пшъашъэ; кIэлэгъу, пшъэ-шъэгъу**; (шIалэ, пшашъэ, шIалэгъуэ пшашъэгъуэ); 3) **лы, лыку** (кIэлэгъум-рэ жыгъомрэ азыфагу къыриубытэ-рэ ныбжьыр ары); **ныбжь икIугъ, лышIэ** (урысыбзэкIэ «зрелый возраст» зыфэллоштыр ары. «*Хъэм игъэриш, шым игъэрибл, лым игъэ цэкIэ*») зы-филорэ гушылэжъымы къыуегъашIэ илъэс щэкIым дэжъ цIыфым иакъыкIи, ыкIуачIэкIи сыд фэдэрэ Iофри зэшIуи-хын ылъэкIынэу зэрыхъурэр. Илъэс щэ-кIым къыдакIорэр къыгъэлъагъоу къэ-бэртаехэм мырэуштыр ало: «*Цыхубзыр илъэс цIэцI хъумэ, цыхухъу пэлы-тэщ*»; 4) **лIыжъ-ныоужъхэр, жыгъо** (лIыжъ-фызыжъхэр, жыгъуэ).

(*Джыри къыкIэлъыкIошты*).

ТигумэкIхэр

Мыекъуапэ хэхьэрэ псэупIэу Западнэм зеушъомбгъу, илъэс кэмэ нахь дахэ мэхъу. Цыфхэр чIэсынхэу унакIэхэр ашIых, яамал кызырихъу урамхэр агъэкIаракIэх. Сатыум пылхэм и псэолъэ дэгъухэр поселкэм щагъэуцух. Арэу щытми, лэжъакIохэм яфэIо-фашIэхэр зэрагъэцакIэхэрэм шыкIагъэу фэхуррэр макIэн.

Западнэм иурамэу Мирым тесхэм ахьщэ зэхагъахъуи, пшэхомыжъокIэ зэхэлъыр зы кварталым игъогу тыратэкъуагъ. Псыр рыкIонэу метри 150-рэ зикIы-хьэгъэ трубэр чIалъхьагъ. Хабзэм къафишIэштым ежэщтыгъэх, ау уахьтэр зэралэкIырэм ыгъэгумэкIыхэрэр зэхэгущыIэжъхи, газыр урамым исэмэгубгъукIэ тесхэм яахьщэкIэ яунэхэм арацэлIагъ.

Унагъомэ лъэкIэу яIэр кызыдэплъытэкIэ, ежъхэм яахьщэкIэ мыжъуакIэр урамым тыратэкъон, газыри псыри «акъудын» зэрамылэкIыштыр гурылогъуаеп. ЕпIорэм къедэлун зылэкIырэ Iэшъхьэтетым зыгорэуштэу угурылошт, ау Iофыр лъымыкIуатэ зыхъукIэ сыда пшIэштыр?

Урамэу Мирым тесхэр зэахъхи, Парламентым идепутатэу хадзыгъэ Сапый Вячеслав упчIэжъгъу ашIынэу рахъухьагъ. Поселкэу Западнэм Сапый Вячеслав депутатэу шыхадзыгъ. ЛъэныкъуитIури ащ къыпкъы-

рыкIыхьэзэ гушыIэгъу зэфэхъухи, зэгурьуагъэх.

Поселкэу Западнэм иурамхэр агъэцэкIэжъынхэм, нэмыкI фэIо-фашIэхэм апаIуагъэхьанхэм афэшI, депутатэу Сапый Вячеслав зэрэкIэлъэлугъэр къыдалыти, бюджет ахьщэу сомэ 418800-рэ къафатIупщыгъ. КIэлэцIыкIу джэгупIэхэр, футбол цIыкIу зышешIэштхэр агъэпсыгъэх, фэшъхьаф IофшIэнхэр зэшIуахьгъэх. Ахьщэу пэлухьагъэри къафалытагъ, ау цыфхэр разэ хъугъэхэп.

Урамэу Мирым шыпсэхэрэр Мыекъуапэ ипрокурор фэтхагъэх. Ахьщэу къафатIупщыгъэр зыдэ-кIуагъэр зэрагъашIэ ашIонгъоу Западнэм ипащэхэм, нэмыкIхэми аIукагъэх. Мыекъуапэ идепутатхэри упчIэжъгъу ашIыгъэх.

Сомэ мини 100 къэнагъ

Мыекъуапэ ипрокурор джэуапэу къаритыжыгъэм нэмыкI узыгъэрэзэн къэбар къытаIуа-

гъэмэ ахэдгъуатэрэп, ау ащи упчIэхэр къыкIэлъэкIох.

Къалэу Мыекъуапэ ипрокурор игуадзэу С. Фомичевым къытхыжыгъэм къызырэшиIорэмкIэ, Западнэм къыфатIупщыгъэ ахьщэм шыщэу сомэ мини 100 къэнагъ. 2008-рэ илъэсым ахьщэр IофшIэнхэм апаIуагъэхьан алъэкыгъэп, техническэ документациер, нэмыкI тхылъэу ищыкIагъэхэр зэрамыгъэпсыгъэхэм къыхэкIэу.

Урамэу Мирым тесхэм тызыщагъэгъозгъэ Iофыгъомэ ащыщ электрэнергиер зэрыкIошт пкъэхэр икъоу зэрафамыгъэу-цугъэхэр. ЫпшъэкIэ къызырэ-щытIуагъэу, урамым зеушъомбгъу, унакIэхэр щашIых. Пкъэуи 4 — 5 джыри афагъэуцуным, остыгъэхэр афыпалъэнхэм цыфхэр илъэситIу хъугъэу къяжэх, ау тхылъхэр хъазырхэпышъ, Iофым фежъхэрэп.

Урамыр мэзахэ

Урамыр пчыхъэм шIункI мэхъу, кIэлэцIыкIухэр еджапIэм къыкIыжыкIэ зыхъукIэ мэщынэх. Ны-тыхэр апэгъокIынхэу игъо имыфэхэуи къыхэкIы. Документациеу ищыкIагъэр загъэхьа-зырыкIэ, урамэу Мирым псэолъэшI Iофыгъохэр щагъэцэ-

кIэштхэу, пкъэхэр агъэуцунгъэу, остыгъэхэри апалгъэштхэу поселкэм шыпсэхэрэр къагъэгугъэх. Ахьщэу ащ пэ-лухьащт сомэ мини 100-р Мыекъуапэ иадминистрации исчет илгышъ, зэрэмыкIоды-щтым, поселкэм ифэIо-фа-шIэхэм апаIуагъэхьанэу зэрэ-щытым, тIэкIу нэмыIэми, уегъэрэхьаты.

Ары шъхьае, цыфхэр ежэхэзэ гугъэр чIанэным нэсыгъэх. Тхылъхэм ягъэхьазырын илъэс заулэ ищыкIагъ, пкъэхэм ягъэуцун, мыжъуакIэм итетэкъон мэфэ заул ныIэп ахьыштыр. Ахьщэр щыI, ау щымыIэми фэд. Сыда нахь къыныр? ЯщыкIэгъэ тхылъхэм ягъэхьазырын илъэс тхьапша джыри ыхьыштыр? Урамым шыпсэхэрэр, зэкI пIоми хъунэу, адыгэх. Адыгэ шIыхьаф зэхащэмэ пкъэхэрэри тхылъ пымылгъэу агъэуцунхэ алъэкIышт. ЕтIанэ тхылъхэр агъэхьазырыныр нахь IэшIэх къафэхъункIи пшIэхэштэп. Дунэе кризисым тыхэтми, ахьщэр щыI, ау зыпэIуагъэхьащт Iофыр аублэн алъэкIырэп. Икъуштба цыфхэр пащэхэм зэражагъэхэр?

Баскетбол

ТЫГЪУЖЪ ЭДУАРД ФЭГЪЭХЬЫГЪАГЪ

Мыекъопэ СДЮШОР-2-м идиректорэу илъэсыбэрэ Iоф ышIагъ Тыгъужъ Эдуард. Идунай зехъожъым, еджапIэу зипэщагъэм мыжъобгъу кыщыфызIуахыгъ, баскетболымкIэ зэнэкъокъухэу зэхащэгъэхэри Э. Тыгъужъым фэгъэхьыгъагъэх.

Мыекъуапэ иадминистрации физкульту-рэмкIэ ыкIи спортымкIэ икомитет баскетболымкIэ зехищэгъэ зэлукIэгъухэм Щэрджэскъалэ, Шытхьалэ, Лэбапэ, Мыекъуапэ япшъэшъэ ыкIи якIэлэ командэхэр хэлэжъагъэх. Щэрджэскъалэ хульфыгъэ командитIу Мыекъуапэ къыгъэкIогъагъ. Спортсменхэм сэна-ушыгъэ ахэлъ, баскетбол дэгъоу ешIэх.

Щэрджэскъалэ иапэрэ командэ зэкIэ ешIэгъоу иIагъэхэм теклоньгъэ къащыдихыгъ, апэрэ чIыпIэр фагъэшъошагъ. Мыекъуапэ испортсменхэр — ятIонэрэ, Лэбапэ шыщхэр ящэнэрэ хъугъэх.

Бзылфыгъэмэ якомандэхэм язэлукIэгъухэри гъэшIэгъоныгъэх. Щэрджэскъалэ, Мыекъуапэ, Лэбапэ яспортсменкэхэр зызэдешIэхэм, очко пчыагъэу рагъэкъугъэр зэфэдиизыгъ. Ащ фэшI апэрэ чIыпIэр зыхьыштыр зэхэщакIохэм къыхахыгъ. Щэрджэскъалэ икомандэ зэкIэми анахьыбэрэ хъурджанэм Iэгъаур ридзагъэти, турнирым теклоньгъэр щыфагъэшъошагъ, мыекъопэ командэм ятIонэрэ чIыпIэр къыди-хыгъ.

Спортсмен анахь дэгъухэри зэнэкъокъум къыщыхахыгъэх. Алина Рязанцева — Мыекъуапэ, Анастасия Урывская — Щэрджэскъал, Валерия Немец — Усть-Лабинск, Дмитрий Давыдянц — Щэрджэскъал, Глеб Белов — Мыекъуапэ, Бэрэтэрэ Руслъан — Усть-Лабинск.

ХагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыдэзыхыгъэ командэхэм кубокхэр, щытхъу тхылъхэр ара-тыжыгъэх. Анахь дэгъоу ешIэгъэ спортсменхэм нэпэплъ шIухьафтынхэр афашIыгъэх.

Мыекъуапэ иадминистрации испорткомитет итхьаматэу Сергей Двойниковыр командэхэм афэгущIуагъ, шIухьафтынхэр аритыжыгъэх, Тыгъужъ Эдуард ишIушIагъэ осэ ин зэрэ-фашIырэр хигъэунэфыкIыгъ.

Тиконцертхэр

«Налмэсым» ипчыхьэзэхыхьэхэр

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Академическэ къэшъокIо ансамблэу «Налмэсым» тыгъэгъазэм и 19-м Мыекъуапэ концерт къыщытышт.

Дунаим шыцIэрыIо ансамблэу «Налмэсым» ипчыхьэзэхыхьэ тыгъуасэ Краснодар шыкIуагъ. Къалэм шыпсэурэмэ ямызакъоу, Тэхьутэмыкье, Теуцожь районхэм, Адыгэкъалэ адэхэу лъэпкъ искусствэр зыкIасэхэр ашIогъэшIэгъонэу концертым еп-лыгъэх.

Мыекъуапэ тыгъэгъазэм и 19-м шыцэхэщэшт концерттри гъэшIэгъоны хъушт. Ис-кусствэр зыкIасэхэр, шъеужьыр, билетхэр зэкIэми афикъуштэп.

Баскетбол. Апшъэрэ купыр

Зыр къыхьыгъ, щыр...

Зичэзыу ешIэгъухэу мыекъопэ баскетбол командэу «Динамэм» иIагъэхэр къа-лэхэу Маркэр Саратоврэ ащыкIуагъэх. Тиспортсменхэм ешIэгъуипIэу яIагъэм шыщэу къахьыгъэр зы ныIэн.

Мыекъопэ «Динамэр» апэ итхэм ащыщыгъэми, ешIэгъуищыр зышIуахыым ыуж хэпшIыкIэу къызэкIэкIуагъ. «Динамэм» итренер шъхьалэу Андрей Синельниковым къызыриIуагъэмкIэ, тибаскетболистхэу Андрей Долгополовымрэ Хьакъунэ Руслъанрэ зэрэсымаджэхэм къыхэкIэу, ешIэгъухэу Маркэ шыкIуагъэмэ ахэлэжъагъэхэп. Сергей Ивановым шъобж къытыращагъэми, ешIапIэм ихьан фаеу хъугъэ.

«Динамэм» изичэзыу ешIэгъухэр Мыекъуапэ шыкIоштых. Тыгъэгъазэм и 23 — 24-м Щэрджэскъалэ икомандэу «Эльбрусыр» тикъалэ щешIэшт, тыгъэгъазэм и 26 — 27-м Ставрополь ибаскетболистхэр тыхьакIэштых.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхьазырыгъэр ЕМТЫЛЪ Нурбий.